(C) ישראל אלדד מחשבת מלכות ישראל
www.israeleldad.co.il

כל החומר הניתן בעתון שאוב ממקורות היסטוריים. לפי בקשת הקורא, תישלח לו רשימה ביבליוגראפית מפורטת לכל גליון. המערכת רואה בעין יפה תגובות והערות, שגיאות מי יבין, מנסתרות נקני.

ירושלים

דברי הימים

חדשות העבר

חָדָשׁ הַקִּנְקָן
אַךְ הַיַּיִן יָשָׁן.

הָעִתּוֹן הַהִסְטוֹרִי
לַגָּדוֹל וְקָטָן.

גליון (9)
CHRONICLES News of the Past 969 C.E.

כ״ח מנחם־אב ד׳ תשכ״ט
תת״ק להורבן מקדשנו

צבא הכליף מועיז מסתער על מצרים, ארץ־ישראל וסוריה

המצביא היהודי ג׳והר־פלטיאל כבש את פוסטאט בירת מצרים

— מאת סופרנו בפוסטאט —

תוך רעם תופים והנפת דגלים נכנס אתמול המצביא היהודי ג׳והר־פלטיאל, בראש צבאותיו של הכליף מועיז, לפוסטאט בירת מצרים. האוכלוסיה קיבלה את הצבא המנצח בתרועות שמחה, לאחר שכרוז מיוחד מטעם המצביא עבר כמה שעות לפני מיצעד־הכיבוש ברחובות העיר והודיע שהמצביא נענה לבקשת נציגיה של האוכלוסיה והחליט לתת חנינה מלאה לכל אלה שייכנעו לשלטון החדש.

במיצעד הצבאי המפואר השתתפו מאה אלף לוחמים, בתוכם אלפי פרשים ואלף רוכבי־גמלים.

לפני חצי שנה לערך יצא צבא־הכיבוש של הכליף מועיז מקיירואן (שבסוניס) כדי לכבוש את מצרים מידי משפחת האיחשידים, השלטת שם מטעם הכליף הבגדדי, ורק לפני ימים ספורים הגיע לנילוס, חצה את הנהר בסירות שנתפסו מידי חיילים מצריים והשמיד את הצבא המצרי שהתכונן להגן על בירת מצרים בניגוד לרצון האוכלוסיה.

מלחמה ברעב, מלקות לספסרים

המצביא ג׳והר־פלטיאל, שהוא גם מומחה גדול בענייני כספים, גיים לפני מסע־הכיבוש את הסכום העצום של 24 מיליון דינר ולפיכך פעל מנגנון האפסנאות ללא כל וזקלה. יתר על כן: המצביא, כיוסף בשעתו, ידע על הרעב הכבד השורר במצרים, והוא החליט למשוך לצדו את לב האוכלוסיה גם ע״י פעולה מידית לביטול מצוקת הרעב. ברשותו היה מלאי גדול של חיטה, והכליף שלח גם משלוחי־דגן ניכרים באניות. שעה קלה לאחר כניסת צבא הכיבוש לעיר הבירה פסק המצביא עונש־מלקות פומבי על ספסרי־החיטה והטיל לשוק כמויות גדולות של דגן שנמכרו לכל דורש במחירים רשמיים בפיקוח פקידי הצבא.

ארץ־ישראל — בתור

בעת ובעונה אחת פקד המצביא להמריץ את ההכנות להמשכת ה־מסע הצבאי לעבר ארץ ישראל וסוריה, כיון שיש בדעתו — עוד בחדשים הקרובים ביותר — לכבוש ארצות אלו, לשים לקץ קץ לשלטון האיחשידים (הכפופים, כאמור, — אבל רק רשמית — לכליפים העבאסידיים שבבגדד) ולכונן בהן את שלטון הכליפים הפאטימידיים, שמרכזם הוא לפי שעה בקיירואן.

אנדרולמוסיה...

האנדרולמוסיה השוררת בזמן האחרון ברחבי הכליפות העבאסידית, ובעיקר בארץ־ישראל ובסוריה, גברה בימים האחרונים עד כדי כך שמשקיפים אירופיים שונים הגיעו למסקנה כי הכליפות המזרחית עומדת על סף התפוררות מוחלטת.

מנשה בן אברהם יתמנה וזיר בדמשק

ממקורות מהימנים הקרובים למסה הראשי של ג׳והר־פלטיאל מוסרים, כי אחרי שאר״י וסוריה תיכבשנה ע״י צבאות הכליף מועיז, זאת החלט לקרא לעיר „אל־קהיר״ — אולי תעזור לשון סגי־נהור זה־מזל יעיר לבירה החדשה את פניו...

יתמנה היהודי מנשה בן אברהם בתור וזיר בדמשק.

פלטיאל מיסד בירה חדשה — „אל־קהיר״

הלילה הגיח המצביא היהודי, ג׳והר־פלטיאל, יסודות לבירה חדשה שבה יתגורר הכליף מועיז.

המצביא בחר מקום בקרבת פוסטאט, ולאחר שהתיעץ עם הוברי הכליף (פלטיאל עצמו מפורסם כאסטרולוג גדול!) נקבע הרגע בו יתחילו בחפירות. לפי פקודתו של פלטיאל נתלו פעמונים על חבלים שנמתחו על כלונסאות לסימון המקום, ופורסם, שעם השמע צלצול הפעמונים יתקעו האתים באדמה. אלא שעורב בלבל בזדון את חישוביו האסטרולוגים, ובהתיצבו על אחד החבלים גרם להצטלצלות הפעמונים ולהתחלת העבודה בטרם זמן. היה זה רגע ביש־מזל: כוכב־הלכת מאדים (אל־קאהיר) היה בעליה (סימן רע לדעת כל האסטרולוגים...) ובכל

התפשטות הפאטימידים

סה הראשי של ג׳והר־פלטיאל מוסרים, כי אחרי שאר״י וסוריה תיכבשנה ע״י צבאות הכליף מועיז, זאת החלט לקרא לעיר „אל־קהיר״ — אולי תעזור לשון סגי־נהור זה־מזל יעיר לבירה החדשה את פניו...

„בני מצרים, התיהדו!״ משורר שונא־ישראל חורץ לשונו

שונאי־ישראל לא ינומו ולא ישנו. עם כיבוש פוסטאט הובא לידיעת השלטונות שבבירת מצרים מופצים „חרוזים״ של „משורר״ ערבי המסית בעילום שם נגד היהודים. תוכן ה„חרוזים״ הוא זה:

„היהודים הגיעו לתכלית חייהם ושאיפותיהם. הם הגיעו לעמדות־שלטון גבוהות, ערכם רב וממונם רב! מביניהם נבחרים יועצי המלוכה וכל הפקידים הגבוהים. הה, בני מצרים, זאת עצתי לכם: התיהדו כולכם כי גם השמים הפכו והתיהדו!״...

מפלה איומה לכוזרים

תוך קרבות עזים פרץ הנסיך סוויאטוסלאב לבירת כוזר

— מאת סופרנו בקונסטנטינופול —

קרבות עזים נטושים עתה על גדות הוולגה התחתית בין צבאותיו של הנסיך הרוסי סוויאטוסלאב לבין הצבא הכוזרי היהודי הנסוג מאיתיל (אסטראכאן) בירת כוזריה. הפלוגות הראשונות של חיל החלוץ הרוסי נכנסו כבר לאיתיל וכבשו את ארמונו של מלך כוזר.

אחרי מסעו הראשון של הנסיך הרוסי לפני ארבע שנים, בו הצליח לכבוש את העיר הכוזרית החשובה שרכיל (אזוב) שבשפך הנהר דון, ריכז סוויאטוסלאב כוחות צבאיים גדולים בעיר בירתו קיוב, ופתח במסע־כיבוש מחודש שמטרתו להחריב כליל את מלכות כוזר.

פרשנים צבאיים ביזנטיים מפקפקים בכך אם יצליחו הרוסים להשתלט על כוזר כולה במסע־מלחמה אחד. יהיה עליהם להתגבר על הכוזרים באזורים ההרריים בקאוקז ועל ישוביהם בחצי־האי קרים, וביצוען של פעולות נרחבות כאלו ימשך, כנראה, שנים רבות.

כדאי להעיר שכמה וכמה פרשנים צבאיים רואים בכיבוש כוזריה צעד מסוכן בשביל הרוסים, כי מלכות כוזר שימשה עד כה מדינת־חיץ בשביל קיוב. עם נפילתו של החיץ חכוזרי ישארו השטחים הרוסיים חשופים לפני פלישותיהם של העמים הנודדים המקיימים לחץ בלתי־פוסק מצד מזרח.

הביזנטים מתכוננים לעלות על ירושלים

בהלה גדולה השתררה אתמול בקרב יהודי דמשק כשהגיעו ידיעות — שאמנם לא נתאשרו עדיין — כי הצבא הביזנטי, שכבש אשתקד את אנטיוכיה וחלב בצפון סוריה ואת האי קפריסין, עושה הכנות קדחתניות למסע־מלחמה מהיר לשם כיבוש ירושלים.

משפחות יהודיות רבות עזבו את דמשק ויצאו לבגדד או למצרים.

הידיעות על נצחונותיו של צבא הפאטימידים, בפיקודו של מצביא יהודי, ועל תכניותיו של צבא זה לעלות בעתיד הקרוב על ארץ־ישראל וסוריה הרגיעו במידה־מה את הרוחות, ובריחת היהודים מדמשק נפסקה.

מלכה יהודיה השתלטה על חבש

„אחזיר לארץ את ימי גדולתה״

— מאת סופרנו באלכסנדריה —

סוחרי־פרוות יהודים שחזרו לאלכסנדריה מאוכסום, בירת־חבש, מסרו את הידיעה המרעישה, כי נסיכה יהודיה לשעבר, הנסיכה יהודית, המתייחסת על שבט בני־ישראל המכונה „פאלאשים״ (מהגרים), סילקה את מלך חבש היבוקא מכסאו ונטלה את השלטון לידיה.

בהתאם לידיעות אלה השתלטו נאמני־המלכה על עיר־הבירה ואסרו את בני משפחת־המלוכה המנוונת, אשר לא גילו כל התנגדות של ממש. לאחר תפישת־הבירה הוצאו בני משפחת־המלוכה להורג והצבא והאוכלוסיה הכריזו על נאמנותם לשליטה החדשה. המלך היבוקא, אשר לא היתה לו גם עד כה כל השפעה על הנעשה בארץ, הוברח בעזרת כמה ממשרתי־החצר למחוז הדרומי הנידח שוע, בתמיכת אותם יועצים שהפקירו את הארץ לחורבן ולדלדול.

המלכה יהודית, המכונה בפי כל בשם „אסת״ — אש — על שום גבורתה בקרבות שניהלה נגד אויבי־ארצה (כינוייה זה הוא מקור שמה השני: אסתר), הכריזה בטכס־ההכ

(המשך בעמוד ד׳)

הושכן שלום בין גאוני בבל

— מאת סופרנו בבגדד —

הסכסוך הממושך בין שרירא גאון, ראש ישיבת פומבדיתא, לבין שמואל בן חפני (נכדו של מר כהן־צדק השני, הגאון המנוח שעמד בראש ישיבת פומבדיתא) אשר תבע את ראשות פומבדיתא לעצמו, חוסל בימים אלה לשמחתם הרבה של יהודי בבל.

ההסדר שהושג הוא זה: ר׳ שמואל בן חפני נתמנה כגאון ישיבת סורא, ובתו התארסה לר׳ האי, בנו של שרירא גאון, העוזר עתה לאביו בישיבת פומבדיתא ואשר בלי כל ספק יהיה גם יורשו בתור גאון.

גלוי־הדעת והאגרות שנתפרסמו בשנה האחרונה ע״י מצדדיהם של שרירא גאון ור׳ שמואל בן חפני היו מלאים מרידות ואיבה רבה וגרמו דאבון רב ליהודי בבל. לכן רבתה שמחתם בראותם את שלשת גדולי התורה, שני הגאונים ובנו של אחד מהם, מקיימים לא רק יחסי שלום וידידות אלא גם קשורים קשרי משפחה.

התקרבות ביצנץ־גרמניה

אירוסי אחות קיסר ביצנץ עם בנו של קיסר רומי

מקלן נתקבלה ידיעה שהקיסר הגרמני־רומי, אוטו (המכונה בפי רבים „הגדול״), ביקש בשביל בנו את ידה של הנסיכה הביזנטית תיאופאנו, אחותו של קיסר ביצנץ, וכי אתמול נערך טקס האירוסין.

בכך מסתיימת תקופה של חיכוכים בין שתי האימפריות ה„רומיות״, שסיבתם היתה: תביעתו של הקיסר הגרמני־רומי על השלטון בלומברדיה ובדרום־איטליה.

לפי השמועות תמסרנה נחלות ביצנץ באיטליה הדרומית. בתורת נדוניה לגרמניה.

בקונסטנטינופול גברה בזמן האחרון המפלגה הפרו־גרמנית, לנוכח הסכנה הנשקפת לשתי הקיסרויות מצד אויב משותף חדש — הסלאוים, ובפרט הרוסים.

מלך צרפת „מסית״ נגד גרמניה

„בקרוב יראה הוא את הגרמנים בשערי פריז...״

קלן. — בחוגי השלטון בקיסרות הרומית־הגרמנית שוררת התמרמרות רבה בקשר לידיעות שהגיעו על פעולות דיפלומטיות השאיות המתנהלות ע״י לותאר מלך צרפת בקרב רב הרוזנים הלותרינגיים, ואשר מטרתן היא — להסית אותם נגד גרמניה ולכונן שלטון צרפתי עליון בלותרינגיה.

מוסרים שבנו של הקיסר אוטו רגן מאד כשהגיעה אליו הידיעה ואמר ש„יתכן כי בקרוב יראה מלך צרפת את הצבא הגרמני בשערי פריז״.

כפי שנודע לסופרנו, מנסים הגרמנים להתקשר עם הוגו קאפט, בעל התואר „דוכס הצרפתים״, הוא נינו של רוברט מלך צרפת, רוזן סריוז, ונכדו של הוגו הגדול, מי שהיה שליט בורגונדיה ונייסטריה.

מנחם בן סרוק חולה אנוש

מטורטוזה הגיעה הידיעה שהמדקדק הגדול ומי שהיה שנים רבות סופרו ומזכירו של הנגיד חסדאי, מנחם בן סרוק, חלה במחלה אנושה, ובני ביתו ורופאי המקום דואגים מאוד לחייו.

נודע שראש ישיבת קורדובה, ר׳ משה בן חנוך, עושה מאמצים לפייס את מנחם עם חסדאי אבן שפרוט, כי אין ספק שהסכסוך התמוך שפרץ ביניהם לפני עשר שנים ונסתיים בגירושו של מנחם מחצר חסדאי, דכא את מנחם והשפיע על מצב בריאותו. מכתבו האחרון של מנחם אל חסדאי, זעזע במקצת את השר. נודע שגם המשורר דונש בן לברט, אשר יש לו חלק בהדחת מנחם, מיעץ לחסדאי לכתוב אגרת פיוסין.

מנחם בן סרוק הוא כיום בן 60.

מלכויות הנוצרים בצפון ספרד מתפוררות במלחמת־אחים

נצחון מזהיר למדינאי היהודי חסדאי אבן שפרוט

— מאת סופרנו בקורדובה —

המלכויות הנוצריות בצפון ספרד, הנתונות מזה ארבע שנים במלחמת־אחים, הולכות ומתפוררות, וההגמוניה של הכליף חכים, שליט קורדובה, יציבה עכשיו יותר משהיתה בכל זמן אחר. הישג מכריע זה הוא נצחון מזהיר נוסף למדינאי היהודי הגדול חסדאי אבן שפרוט, נשיא יהודי קורדובה, שר־החוץ ושר־האוצר בפועל של הכליף הקודם עבד אר־רחמן השלישי ואחד מיועציו העיקריים של הכליף הנוכחי.

שווי־משקל נוצרי — והגמוניה של הכליף

חסדאי אבן שפרוט, החוגג עתה את יום הולדתו החמישים, הצליח לפני עשר שנים להביא לידי מצב של שווי־משקל הכוחות בין המלכויות הנוצריות שבצפונו של חצי האי האיברי, וע״י כך הבטיח את ההגמוניה של הכליף עליהן. היתה זו פעולה דיפלומטית מזהירה ביותר שעוררה תשומת־לב והערכה של כבוד אצל הדיפלומטים של המעצמות הגדולות.

לפני חמש שנים התערער שווי־משקל זה והמלכויות הנוצריות (הגדולה שבהן היא מלכות ליאון) החלו להפיר את התווים שנחתמו עם כליפות קורדובה, וההגמוניה של הכליפות וכן בטחון גבולותיה היו נתונים בסכנה.

לחץ צבאי ומהלכים דיפלומטיים

ע״י שילוב של לחץ צבאי ומהלכים דיפלומטיים מזהירים כיד הכשרון הטובה עליו הצלית חסדאי אבן שפרוט להביא את השליטים הנוצריים לכניעה לכליף, ואף יותר מזה: בעת ובעונה אחת עם כניעתם לקורדובה פרצה מלחמת־אחים ביניהם לבין עצמם. במשך ארבע שנות המלחמה הזאת הורעל סאנשו מלך ליאון, ומת פרנאן גונסאלס דוכס קשטיליה, וכך ירדו מעל הבמה אויביו העיקריים של הכליף. על כסא מלכות ליאון עלה המלך הינרקא ראמירו השלישי, ודודתו הנזירה אלוירה, שמשלה בשמו, הביאה את המלכות לידי התפצלות והתפוררות.

בכך הושם קץ ללחץ הצבאי של הנוצרים על כליפות קורדובה שאיים עליה במשך עשרות שנים.

(המשך בעמוד ד׳)

ישוב יהודי חדש במדינה הצעירה פולין

מגילת־זכויות המקנה ליהודים חופש רחב נשמרת ע״י הנסיך הפולני מיישקו

— מיוחד ל„דברי הימים״, מאת אברהים אבן יעקב —

פרג. — אחרי מסעות ממושכים בארצות הסלאוים, נטלתי לעצמי חופש קצר לסידור רשימותי המרובות, והריני מנצל את ההזדמנות להריץ אל מערכת עתונכם את הידיעות הראשונות על ישוב יהודי חדש במדינה הסלאווית החדשה — מדינת פולין.

מדינה זו משתרעת ממערב לנהר אודר. היא הוקמה ע״י הנסיך מיישקו, שהשתלט על כל השבטים הפולניים ואיחד אותם.

במסעי בפולין נפגשתי עם כמה וכמה מראשי הישוב היהודי המתפתח כאן בקצב מהיר, ומהם נודעו לי הפרטים המעניינים הבאים:

עוד לפני ששים שנה ויותר ניתנה ליהודים בפולין מגילת־זכויות מיוחדת, המעניקה להם:

1. חופש הדת.
2. חופש השיפוט בענינים פנימיים.
3. חופש הסחר.
4. אי־תלות במעמד האצילים.
5. הגנה על חייהם בפני התקפות אפשריות מצד ההמון.

הנסיך מיישקו שומר בקפדנות על מילוייה של מגילה זו.

כפי שנוכחתי ממראה, עיני חיים יהודי פולין בתנאים נוחים. מותר להם להתישב בכל מקום במדינה לפי ראות עיניהם. השלטונות מתיחסים אליהם בידידות ובכבוד, וקיים גם מגע בין הסוחרים היהודיים לבין נכבדי האצילים.

בידי היהודים נמצאים כיום מכרות המלח, העשירים שבקרבת קרקוב.

הערת המערכת: אברהים אבן יעקב הוא סוחר־עבדים יהודי מאפריקה הצפונית. הוא מצטיין בכשרונו הספרותי ושמו יצא לתהילה בקרב תיירים שונים מהמזרח והמערב כאחד. שמחנו מאד כשעלה בידינו לקבל את הבטחתו לשלוח לעתונו ידיעות וכתבות ממסעותיו.

...וישוב יהודי קיוב

ממקורות ביזנטיים מהימנים נודע לסופר עתוננו שעל אף מלחמתו של סויאטוסלאב בכוזרים, רואה הוא בעין יפה את הגירתם של יהודים רבים לבירתו קיוב.

הגירה זו החלה לפני ארבע שנים, אחרי מסע־המלחמה הרוסי הראשון נגד הכוזרים. מספר ניכר של יהודים עזבו את אזורי הגבול, ששמשו זירות־קרב, ונהרו לקיוב.

סויאטוסלאב, השולט על שטחים עצומים, שאולי אינם קטנים משטחי מלכותו של קרל הגדול בזמנו, מעוניין, כנראה, כאותו קיסר פרנקוניה, לנצל את הישוב היהודי לשם הרחבתו של סחר המדינה והגדלת עושרה החמרי.

יהודי קיוב מתרכזים באחד מרובעי העיר הנקרא בפי ההמון בשם „זידי״ (יהודים).

התרגשות בירושלים

מצפים לביקורו של הנגיד פלטיאל

כפי שנודע נדד השר פלטיאל לעלות לרגל ירושלימה אחרי כיבוש העיר ולכבוד חג הסוכות. מוסדות הציבור, בתי הכנסת והישיבות תרלים תקוות רבות בביקור זה, כי כידוע נידלדלו בשנים האחרונות כל מקורות ההכנסה מהארץ בגלל התרהו ובוהו הפוליטי והצבאי השורר בארץ זה עשרים שנה. השר פלטיאל, גם אם הוא עצמו איש הסיף הוא ולא איש הספר, ידוע בנדיבותו הרבה למוסדות הרוח.

ברגע האחרון:

הפאטימידים בשערי רמלה!

רץ שהגיע זה עתה למערכת עתוננו הביא את הבשורה הסנסציונית שצבא פאטימידי, בפיקוד המצביא הברברי (ב׳ סגולה, ב׳ סגולה) ג׳עפר בן פאלח, הופיע בשערי רמלה.

פעולה צבאית זו שבוצעה בחשאיות יתרה ואשר שום ידיעה עליה לא הסתננה אל הציבור, הפתיעה את הנציב האחשידי בן טוג׳ג׳ והעמידה אותו במצב ללא מוצא.

מצפים לנפילתה של רמלה תוך שעות ספורות.

כתבנו העירוני הודיע זה עתה שברחובותיה של טבריה נערכות הפגנות סוערות בעד השלטון הפאטימידי ונגד השלטון העבאסידי.

(C) ישראל אלדד מחשבת מלכות ישראל
www.israeleldad.co.il

דברי הימים

כ"ח מנחם־אב, ד'תשכ"ט, תת"ק לחורבן מקדשנו

אפלה במזרח — אור במערב

לעתים רחוקות מזמן לו לעתון יומי שר ההיסטוריה צ־רוף של מאורעות מכריעים, המתרחשים בקצווי תבל רחו־קים זה מזה, המנוגדים זה לזה ברוחם, והמסמלים ב־כל זאת גורל חיים של או־מה, כמו שיי־מן לנו שר ההיסטוריה בגליון זה.

עוד הקורא היהודי בארצנו נרעש ונפחד מהידיעות על כי־בושי ביצנץ בצפון הארץ, על צבאות הנוצרים הקרבים והול־כים ומגמת פניהם: ירושלים, וכבר עומדים בשערי הארץ צבאותיו של המצביא היהודי פלטיאל, הכובש בשליחות הכ־ליף האדיר והנאור אלמועיז את מצרים ועוד יום יומיים ויגאל גם ארצנו מהתוהו ובוהו אשר שורר בה עשרות בשנים ואף ימנע מאתנו מלנפול בידי „אדום" הביצנטית המרשעת.

ועוד מלא הלב היהודי שמ־חה וגאווה על גדולתו של הנגיד חסדאי אבן שפרוט בס־פרד, החולש על מדינה גדולה ועשירה ובכל זאת את אחיו לא שכח, והוא ראש וראשון להעלאת קרן ישראל וספרות ישראל — וכבר מגיעה בשורת איוב על סכנת החורבן לממ־לכת כוזר היהודית.

כשלש מאות שנה עמדה מל־כות זו בגדולתה. אמנם לא הצמיחה לנו גאונים ברוח ולא זכינו לראות משם אף ספר אחד של פיוט אחד, לא דיני הלכה ולא מדרשי אגדה, אבל יפה כוחם של הכוזרים בשט־חים אחרים, שידנו כאן וידי אחינו בגלויות אחרות מבבל עד ספרד אינה רבה בהם. ארץ כוזר היהודית ארץ אברים ורו־עים וחיילים היא. ואם אנחנו כאן ספרא בלי סייפא, הם שם סייפא בלי ספרא. ואם אנחנו נדחקים מרצון או מאונס לעס־קי מסחר, הרי הם שם עובדי אדמה הם. ואם גם בגלויות אחרות עולים לנו כפורחים מדינאים ומצביאים כחסדאי ופלטיאל — או אף זו התמוהה הרחוקה יהודית שבחבש — הרי כוחותיהם וכשרונותיהם עומדים בשרות עמים אחרים וארצות־זרים, בעוד אשר כוזר מלכות יהודית היתה. ואם יבוא היום — ומי יתן וימהר לבוא כאשר חישב לנו בחשבון הגאולה הגר־און ר' סעדיה — האם לא נהיה זקוקים למין יהודים שכ־אלה כיהודי כוזר, אשר יהיו כגוף לרוח הערטילאית שלנו, ויחד יהוו אותו „חיל גדול מאוד", שנבא עליו יחזקאל נביאנו?

והנה ירד הכורת על מלכות־זר־שבגוף. לא פעם ולא פעמיים התרענו על כך שמדיניותם של אחינו הכוזרים נראית לנו כמו־טעית. לא פעם הזהרנו אותם לבל יתנו אמון יתר על המידה באותם דובים לבנים וחומים היורדים מיערות הצפון, והמצ־פינים מתחת לעורם הרך צפר־ניים דורסניות, ומתחת ללשונם ההלקלקה שיני טרף. ועתה כאשר יוצא דוב זה מסובכי יע־רותיו, אנו ראשוני קרבנותיו. כי זה גורלנו לא מיום ולא מיומיים.

ואם כך ארע לה למלכות יהודית עצמאית, האם נרשה שיסנוורו אותנו אורות מבריק־קים של גדולה יהודית בספרד או באפריקה או בחבש? ראינו כבר שרים ושליטים יהודים בחצרות מלכים וקיסרים ו" — בל נפתח פה לשטן — ראינו גם תהפוכות.

ודאי ששמחים וגאים אנו לקבוע גם היום עם בוא ידי־עות איוב ממזרחו של עולם, כי לא אלמן ישראל, כי שמש ישראל אינה שוקעת לעולם, ואם האפילו עלינו שמים במז־רח, גדלה וצומחת לנו יהדות גדולה ועשירה בחומר וברוח — במערב.

אבל כבר קונן הפייטן בגלות איטליה אמיתי בן שפטיה: „אזכ־רה אלהים ואהמיה, בראותי כל עיר על תלה בנויה ועיר האלהים מושפלת עד שאול תחתיה".

אנו כאן בארץ עומדים בדל־דול, בחומר וברוח ובגוף גם יחד. לא אכרים וחיילים כבא־רץ כוזר, לא נגידים ומצביאים כבספרד ומצרים, לא גאונים בשרירא והאי בנו בבבל, לא אנשי מדע ושירה כאחינו באי־טליה. ואנו שואלים שאלות שתיים שהן אחת:

האם יש שחר לאותה גדולה שאנו משקיעים בנכר, האם זרע רב זה שאנו זורעים בעולם כולו ממזרחו ועד מערבו, זה־עשה פרי לדורות?

ומה אפשר היה ליצור ול־חולל אילו ניתן לנו לאחד ול־רכז את כל הכוחות האלה הפזורים בעולם, בחייל וברוח גם יחד, למען ביתנו אנו בלבד?

היתרחש פעם הנס הגדול של קיבוץ וריכוז כל הכוחות האלה?

אכן זה יהיה נס הגאולה השלמה.

על מה נחלקו שני אמני הלשון

דונש בן לברט
כשני הפכים הם מנחם בן סרוק

אם נטלה ארץ ישראל לעצמה את כתר המסורת והניקוד בזכות בן־אשר ובן־נפתלי לפני דור אחד ואם נטלה בבל לעצמה את השררה בהל־כה ובדין בזכות גאוני סורא ופומ־בדיתא, הרי נטלה גלות ספרד לעצ־מה את כתר השירה וחקר הלשון. וודאי טעמים רבים לדבר. וודאי הר־וחה, בה חיים אחינו בספרד, מש־פיעה, כי אם תורה ומצוות עוד יכולות להתקיים מעוני, הרי מדע ושירה, ביחוד שירה קצובה ושקולה, שירת שמחת חיים וידידות, אינם יכולים לפרוח בדחקות. ואשרינו שרות ישראל דומה לארץ ישראל, העשירה בכל המינים שבעולם, ואף היא הרוח שלנו מעלה פרחים ופרות ועשבים ואילנות, צוקי־הלכה וגני־אגדה, סמי רפואה וערדסי שירה.

אך גם בעולם הרוח אין להמנע מתחרות וקנאה ורק על כך יש לטעון שלפעמים מחלוקת לשם שמים הופכת להיות מחלוקת אישית, קנ־טרגית. זו ודאי שאינה מביאה בר־כה לעולם.

הידיעה שהגיעה מספרד על מח־לתו האנושה של מנחם בן־סרוק, גדול חכמי הלשון בדורנו, ועל מא־מציו של ראש ישיבת קורדובה להשליט שלום, מטילה עלינו חובה לסקור בקיצור את פרשת הפולמוס הגדול.

מנחם בן סרוק

איש ספרד. נולד לפני 60 שנה בערך בטורסוזה, בן עניים. לשמע חכמתו הביא אותו חסדאי לקורדובה ומינהו לסופרו ואימשר לו לעסוק במדע וספרות. גדלג כאן על פרשת הרעת היחסים בין השניים ונערך את מפעלו של מנחם בלשון העברית.

מי עוד כמונו בארץ היודע כי לשוננו היפה ירדה פלאים, אם בגלל העידבוב עם לשון ארם, אם בגלל לשון ערב שקנתה לה מהלכים אף בין גדולי הדור, אם בגלל התרכ־זותם של חכמינו בענייני הלכה ותו־כן והנחתם ענייני צורה, ואם בעק־בות סייגים שהחלו לעשות בלשון כתותך שלהם ומקצצים ומרכיבים כאות נפשם וכצורך חרזם.

במלאכת בדק הבית הוחל לפני דור אחד, בארץ על ידי בן־אשר ובן־נפתלי, בבבל על ידי סעדיה גאון מחבר ה„אגרון" ובאפריקה על ידי יהודה בן קוראש, אך עליהם כבר יחדנו את הדיבור. לא הזכר־נום אלא כדי שנדע שמנחם בן סרוק לא רק המשיך במלאכתם, כי אם גם העלה אותה לשלב עליון ולא חשש אפילו לסתור דברי הגאון בענייני לשון.

ספרו של מנחם נקרא בשם „מח־ברת". ענייני העיקרי של הספר הוא סידור שרשי מלים על סדר אלף בית ומתוך ניתוח מפורט של כל מלה על אותיות השרש שלה, היסוד ועל האותיות הנוספות. יש ושורשה של מלה הוא בן שתיים ויש בן שלש אותיות, אך יקרה גם שורש בן אות אחת או ארבע וחמש. העמדת המלים על שרשיהן תסייע לשמור על השימוש בהן. מכאן תובע מנחם להבדיל יפה בין פשוטו של מקרא ובין מדרשו, מותר לדרוש כמובן אך אין לטעות ולחשוב שאכן זהו פירושה של מלה. כמו כן מת־קיף מנחם בחריפות את אלה, אשר להן אח ולא הביאו אותן ואלו דבריו:

„יש בתורה מלין אשר אין להם דמיון לעמוד על גזרתם ודעת בניי גם... ויהי כאשר ראו אנשי סברה ונלאו מצוא יסודות הלשון שינו המלים והחליפו האותיות והפכו הל־שון אשר לא כדת. הלמען פתרון מלה ישחית מלה אחרת להוסיף עליה ולגרוע ממנה, כי מה יתרון בפתרון בהיות לו תוספת ומגרעת תמורות ותהפוכות?"

מרשים לעצמם לתקן ולשבש מלים במקרא, אך ורק מפני שלא מצאו

השגות דונש על מנחם

לְדוֹרֵשׁ הַחָכְמוֹת / וְעֵצוֹת וּמְזִמּוֹת
וְגוֹצֵר בַּתְּנוּמוֹת / נְשָׁפִים וּשְׁחָרִים
מְנַחֵם בֶּן סָרוּק / חֲנִיתוֹ הַפָּרוּק
וְחִצּוֹ הַזָּרוּק / בְּלִבּוֹת הַצָּרִים
וּבָדָק בַּצְּחוֹת / קְמוּצוֹת וּפְתוּחוֹת
וְהֵשִׁיב דָּם רוּחוֹת / לְגוּפוֹת וּפְגָרִים
וְנָתַן בִּקְצָצִים / נְקֻדּוֹת, לְקָמְצִים
לְקַבֵּץ נִקְבָּצִים / וְלִגְזֹר נִגְזָרִים
וְלָכֵן לֹא עָלַי / שְׁלֵם לוֹ מִלַּי
וְשִׁיבִי וּמִשָּׁלַי / מָקוֹם הֶאֱשְׁכָּרִים
בְּגִלּוּי תּוֹכַחַת / לְבָבִי קוֹדַחַת
בְּשֵׁל הַבִּיא שַׁחַת / בְּלִבּוֹת הַיְצוּרִים
שְׂפַת קֹדֶשׁ שָׁבַר / וְחַט אֶל חַט עָבַר
וְגַם בְּבֵית חֹבֶר / לְשָׁרִים וּכְשָׁרִים
לְשַׁדֵּי שֶׁת בַּשֵּׁד / וְהַלָּמֶד בְּיִסּוֹד
כְּמוֹ לָמֶד לָמֶד / אֲלַמֵּד מוּסָרִים
וְחָרוּץ שֵׁם אָבָן / וְלַבִּינָה לַבָּן
וּמַה לַּבָּר חֹבָן / וְלָחָכָם בּוּרִים
וְאָמַר כִּי אַרְעִית / כְּאֶרֶץ בְּצִבְרִית
אֶרֶץ עִמּוֹ אַרְעִית / בְּתַחְתִּית נִפְתָּרִים
וּמִעָּתִיק מִן עָתָק / בְּסִפְרוֹ לֹא נָתָק
וּמַה טּוֹב לוֹ שֶׂסֶק / וְלֹא שֶׁת מִקְרָרִים
וְקוֹצִים סִרְפָּדִים / לְרַגְלֵי תַלְמִידִים
אֲשֶׁר בְּסֶפֶרְדִּים / תְּמִימִים וּיְשָׁרִים
וְתַרְגֵּל וַצְרוּנָה / הֲבִיאָם בִּמְשׁוּנָה
לְסוּנָה וּלְתוּנָה / כְּמוֹ הֵם נֶחְבָּרִים
וְדָרַג לָאֵילִים / כְּנֶהֱם לִשְׁחָלִים
וְגָעָה לַגְּוָלִים / וּפָרוֹת עִם פָּרִים
וְגָמוֹג שֶׁם גָּמֵס / וּמִסַּת שֶׁם כַּסֶּס
הֲלֹא טוֹב לוֹ כָּמֵס / סְפָרָיו בַּקְּבָרִים
וְנוּן נוֹצֵר הַשָּׂרִישׁ / וְנוּן נֹגֵעַ הוֹרִישׁ
הֲלֹא טוֹב לוֹ הֶחָרִישׁ / וְלֹא אָץ בְּדְבָרִים
וְשֵׁם מִים שָׁדַד / וְהוֹשִׁיב מַיִם בָּדָד
וְרָפַשׁ אַף רָדַד / מְקוֹר מַיִם קָרִים
וְדָחָה יוֹד מִן מִי / כְּמוֹ יוֹד מִן כַּרְמִי
הַסִּירָם, כִּי צִמֵּי / חֶשְׁבָּם שִׁכּוֹרִים
וְרָחַם עִם רַסָּם / וְהָרוֹת עִם הָרִים
כְּרָסוֹ עִם כִּרְסָם / כְּסֶלֶק אֶחָד שֵׁם
קְשָׁרָם וּרְקָסָם / וְהַמָּה נִתָּרִים
בְּפִתְרוֹנָם יֵשׁ דַּי / לְעוֹבְדֵי אֵל שַׁדַּי
הָיוֹת כָּמוֹ עֲדַי / צַלֵּי הַנִּשְׁאָרִים
וְאִם יִכְעַס נָבָל / וְכָל לַץ יִתְאַבָּל
וְכָל פֶּתִי יוּבָל / לְטֶבַח כְּשֻׁנָּרִים
חֲכָמִים יִשְׂמְחוּ / וְסִפְרֵי יִקְּחוּ
וְעוֹד לֹא יִשְׁכָּחוּ / דְּבָרֵי הַיְשָׁרִים

ודונש בן לברט לא רק בדעות כי אם גם במזג.

מנחם יליד המערב. דונש יליד המזרח, יליד בגדד. מנחם בן עניים, דונש בן עשירים. מנחם נוח לבריות ונחבא אל הכלים, דונש תקיף בדעתו וחם מזג ועוקצני במלחמתו.

כן יצא מנחם למלחמה לטהרת הלשון וכבר הקים דור תלמידים צעירים היוצאים בעקבותיו ומרחיבים ומעמיקים במדע לשוננו.

למד תורה מפי סעדיה גאון ולא הסס להתקיף אותו בחריפות, על כי סעדיה העז לסטות מזמן לזמן מנוסח המסורת במקרא (למשל באיוב קרא: „כי מנעורי גדלני כאב" לא אלף קמוצה, כי אם צרויה, או את הפסוק „עד כי יבוא שילה" קרא: „עד כי יבוא שלו").

מבגדד בא דונש לפיס ומשם לקור־דובה. לא נכנס כאן למה שמתלחשות הבריות על ידו בסכסוך בין הנגיד ומנחם. לענייננו חשוב כי התקיף את מנחם בתורת הלשון שלו ובשיר לעג שם לצחוק הרבה עניינים מספר „מחברת".

אך כוחו של דונש לא רק בסתי־רה, כי אם גם בבנין. הוא הלביש את השירה העברית לבוש חדש. החל לכתוב בקצב ומשקל הנהוגים בשירה הערבית. ואכן זכה להתקפות חריפות על כך.

חידושים רבים מצויים בשירי דונש לא רק בצורתם וחריזתם, כי אם גם בתוכנם. הוא שר שירי תהלה, שירי אהבה, שירים על שלטון ועל גבורי מלחמה ואף על משקה היין. שיריו מלאים המיית גנים, זמרת צפרים, והרי זה חדש בספרותנו.

מלאי חריפות הם חידותיו או פתג־מיו השיריים. למשל אימרתו:

התתן בבת־דעת
תהי גם היא חמותך.

ואכן בר דעת הוא דונש ואם גם חריפה היא ודבים קוציה.

שרירא גאון שוקד על חבור חשוב

בגדד. רק שנה אחת עברה מאז נתמנה שרירא לכס הגאו־נות „גאון יעקב אשר בפומ־כדיתא", לאחר המחלוקת הא־רוכה ולאחר שהתרחק שש ש־נים מכל תפקיד רשמי, וכבר יצא שמעו בעולם כגדול ההל־כה בדורנו, ואין יום אשר לא תגענה אגרות מכל קצוי תבל, בהן פונים אליו בשאלות משא־לות שונות בכל הלבות החיים והאמונה. העוזר הראשי על ידו הוא בנו האי.

עניין רב עוררה פה אגרת אשר הגיעה מישיבת קיירואן, מאת יעקב בן נסים הרב הראשי, ואשר מבקשת מאת הגאון לס־פר על תולדות התפתחות הה־לכה מהמשנה ועד לגאונים. דבר זה אמנם דבר בעתו הוא, אמר כאן הגאון, כי הן עלילות הקראים מבחוץ והן המחלוקת בין גאוני בבל וגאוני ארץ ישר־ראל, מכניסים ספקות בלבות אחינו בעולם על הסמכות העל־יונה בענייני הלכה. ואנו נעשים חלילה שבטים שבטים. אמנם גדול כבוד התלמוד הירושלמי, וכדאי שגם בישיבות בבל יל־מדו בו. אך הלכה יש לפסוק על פי הבבלי, כי בארץ ישראל נפסקה מסורת הלכה לתקופה ממושכת בשלוט בה אדום. מ־שום כך נחוץ באמת להצביע על שלשלת היוחסין הרוחנית הנמשכת והולכת. שרירא גאון, אף כי עמוס עבודה הוא, כי עיני אלפי קהילות בעולם תלו־יות בו, לשמוע דין מפיו על ארגון חייהן, יקדיש מעתה זמן לבירור השאלה מקיירואן.

מתוך אגרתו של מנחם בן סרוק

...אפקיד חמסי ביד אל ואליו עיני תבכינה, במו פי אתחנן לדורש העשוקים בעוד נשמתי בי על ריבי אשמע.

אני אערוך משפט וידעתי כי אני אצדק, כה חקות לי בתשובת אגר־תי, אשר שלחת אלי לאמור: אם העוזית כבר הבאתיך למוסר, ואם לא העוזית כבר הבאתיך לחיי העולם הבא.

ועתה שמע נא בן־אדם, הלא לך לדעת את המשפט: הנכון לשפוט על „אם"?

ומה השילום שלמת לי אחרי אשר שמתי אגרות מהלליך אחש־תרני רבבי ואשית גליוני שבחיך רוכבי רכש, ואשים ספרי הודיך גלגלי כרכרות בכל עיר ועיר.

ואחרי זאת זכור נא אדוני כי הביאתני מרחוק, מנוה מרגוע, משר־תני ממרעה טוב, ועוררתני מרבצי. אצתי, חשתי ואבוא, פחדך לא הסר־עני ומתן ידך לא משכני, בלתי אוד־ותך עוררתני. ויהי כאשר באתי, צוחית עלי מלאכת למודים, עבודת לשון קודש, וחי ה' וחי נפשך, אם לא הקימותי מצוותך מדאגה ומרע־בון ומתוך עירום וחוסר כל, ואלוה הקשיח את לב אדוני והרחיק ממנו הגינה מחמול עלי, ואמץ את לבבו מדעת את עמלי לאמור: זה הטורת אשר הטרחתיו במלאכתי אשר הבי־אותיו מארץ מרחקים ואין בידו מאומה בלתי אולי עיניו. מאין מה־ייתו ומכולת לביתו?

וחלף עבודתי כוס תרעלה העלית לי, העבדתני חנם עבודת עבד. מדוע זרעתי חטים וקוצים קצרתי? ואיה איפה פיך, אשר נשבעת בה' אלהיך למלאות מחסורי ושלם גמולי? ואתה ה' אנה אוליך את דלותי ואיך אתיה?

הלא כעבר אל אדוניו עיני לך צופות / עד יקים עד נאמן כי נותרתי כיונה קצוצה אנפות / וכשריג המלבין אשר נחשף חשפות / ואלוה מעוזים שלום לך ישפות / אמן.

תרגיל נאה לבתי הספר

טבריה. הנחום בן שמעיה המורה בבית הספר בעיר העליונה הנהיג ללמד את תלמידיו גם פרק בניקוד הבבלי שהוא הניקוד העליון. גם אם הניקוד שלנו, הטבריני, כובש לו מקום בראש בכל התפוצות, דצוי לדעתו שיהיה לתלמידנו גם מושג על הניקוד של חכמי בבל, שכן יש גם הבדלים במסורת וכדאי שידעו אותם. המורה

נקט בדרך הפשוטה — גולל לפני התלמידים פרק בנביאים בניקוד בבלי והטיל עליהם למצוא את הפרק בספריהם ובדרך ההשוואה להכיר את סימני הניקוד הבבלי.

ספר היסטורי מאת מחבר אלמוני

קורדובה. בחצר חסדאי אבן שפ־רוט דנים עתה המלומדים הרבה בס־פר חדש שנשלח לנגיד על ידי אדם בשם יהודה בן יעקב מבארי שבאי־טליה.

שם הספר „יוסיפון" ובהקדמתו אמר שמחברו הוא יוסף בן גוריון הכהן מבני יוחסין שבירושלים.

הספר הוא ספר היסטורי הפותח ביחוס המין האנושי מאדם ומסייב בגורל שבויי ירושלים בחורבן בית שני.

הספר הטיל סערה בין המלומדים.

ברגע הראשון סברו היו שא־; הו ספר בן־זמנו של יוסף בן מתת־יהו הבונד הקרוי פלביוס. אבל ;ד־קה נוספת הוכיחה שהמחבר הוא בן זמנו כי הוא משתמש בשמות גאוגרפיים ופוליטיים מימינו. יש גב שמצאו שתיאור אספסיגוס אינו אלא תיאור הכתרתו של הקיסר אוטו לפני שבע שנים ברומי.

ליתר ענין מוצאים אנו בספר את השם מנחם בן סרוק כאחד מסופרי ירושלים... יש דמיון רב בין פרקי ספר שונים לספר הגזיפוס הלטיני שאינו אלא עיבוד וזיוף סס־רו מלפני חמש מאות שנה של סל כיוס. הרבה מאוד השתמש המחבר בספרי החשמונאים אשר נגנזו ;לא הוכנסו לכתבי הקודש.

פרשה לכשעצמה ומפורסת. ויסה מאוד, היא הסיפור על אלכסנדר מוקדון.

אך עיקרו של הספר הוא בתיאור המרד הגדול נגד הרומיים. גם אם סה ושם שם המחבר בפי יוסיפוס או טיטוס או אגריפס דברים ;רי־פים נגד המרד וראשי המרד, אין הוא מקמץ במלים לתאר את גבורתם ואת מסירות נפשם. חוזר הוא ומד־גיש את קדושתם של האנשים המתים על קידוש השם שנשמותיהם „הול־כות אל האלהים ואל מקום האור הגדול". אמנם מתיחס הוא קצת בספקנות ליעילותו של המרד, כי „אומה גדולה זו של רומי מן השמים המליכוה" (ובאן ניכרים קצת דברי חנופה לשלטון הקיסרות הרומית בימינו כולל תפלה לשלום הקיסר...) ומבין השורות אף מבצבץ הספק, אם לא כדאי היה לקבל את הצעתו של טיטוס לאבטונומיה, ובכל זאת הוא שם בפי „הפריצים" בתשובה לטיטוס:

„טוב לנו למות ברעב ובאש חפשים על מקדש ה' ועל היכלו ולא :סבול את עול הרומיים עלינו".

ואנו כאן, עד שלא הגיע הספר לידינו, אין בכוחנו עוד לדון בו, אך אם לשפוט על פי הידיעות המגיעות ממרחקים, הרי הספר הוא מאורע ספרותי ממדרגה ראשונה ויש רק לתמוה מה ראה המחבר כי העלים את שמו מעל הספר.

אגרות למערבת

על התגרה בעניין גילוי ראש

תמה אני מאוד על מאמרכם הרא־שי מיום אתמול בו אתם מגינים על קבוצת המתפללים שסרבו לכסות את ראשיהם בבית הכנסת של הבב־ליים בטבריה.

אמנם דבר ידוע הוא שעד היום לא קבלנו אנו בני ארץ־ישראל את התומרה שהנהיגו חכמי בבל, שאין להתפלל בגילוי ראש ובכלל אין לל־כת ד' אמות בגילוי ראש, ורק זאת קבלנו שאין כהנים מברכים בגילוי ראש, ובכל זאת נראה לי, שלא נאה היה המעשה להכנס בגילוי ראש לבית הכנסת של הבבליים. יש לכ־בד את המקום ולנהוג כמנהגו.

ודרך אגב ודאי יהיה זה מעניין לקוראי העתון לשמוע כיצד נוהגים אחינו באירופה בנידון זה. באגרת שקבלתי מאחי מארץ הפרנקים, הוא כותב לי שבעוד שיהודי ספרד הול־כים אחרי בבל ואינם מתהלכים בריש גלי, הרי מוצא אתה אף דש־נים בצרפת שאינם מקפידים כלל הם מסתמכים על „מסכת סופרים" שבה נזכר ענין כיסוי הראש כ„יש אומרים" וכדעת בבלים בלבד.

אל יהפך לנו ענין זה ענין למל־חמה ואל תחודש עלינו מחלוקת בן־מאיר וסעדיה גאון.

שמעיה בן מאיר

דע את ארצך...

כאחד היהודים המעטים אשר האזינו להרצאתו של אל־מוקדאסי בד־משק, רוצה אני להביע בזה את תקוותי שמערכת העתון תתן לה פרסום רב. כי לצערי הרב נוכחתי לדעת שאחינו בני ישראל ברחבי העולם אינם יודעים על עושרה של הארץ גם היום ועל אפשרויו־תיה לכלכל אומה. כיום שני דברים מגיעים אל התפוצות מהארץ: ספ־רים, מלאכת העתקה נאה מאוד, פרי מלאכתם של סופרי טבריה וירושלים... ושליחים, הבאים לא־סוף תרומות לישיבות ולקהילות.

הקראים — וייחשב להם זה לסו־בה — המרבים לעשות נפשות לעליה לארץ, גם הם מדגישים את צד הקדושה בלבד, בעוד אשר תורתנו לימדה אותנו לאהוב את הארץ אשר „עיני ה' בה תמיד" והיא „זבת חלב ודבש", וקדושתה ביבו־לה החמרי אינה קטנה מקדושתה הרוחנית. הקדושה אחת היא ושל־מה. משום כך סבור אני שהתמונה אשר צייר אל־מוקדאסי חשיבותה רבה וטוב שיקראו אותה יהודים בעולם.

שמעון איש דמשק

(C) ישראל אלדד מחשבת מלכות ישראל
www.israeleldad.co.il

לבריאות!

ספר רפואות חדש

באיטליה הגיע זה עתה ספר אשר בשמו כן הוא: ספר היקר, והוא ספר לרפואות ומרקחות מאת הרופא והפר־לוסוף המפורסם שבתי דונולו. זהו ספר שלישי במדע הרפואה של אדם מפורסם זה, אחרי הספר „אנטידוארי־יום" והספר „על הקדחת". בספר החדש מוזכרות יותר ממאה רפואות ודרך התקנתן. ביחוד עומד הוא על מיני דבש ודונג ומיני שרף עץ המסייעים להרכבת רפואות ושימורן. מקום רב מוקדש למחלות בפרקי הידיים והרגליים או בגב, הבאות מקרור וכיצד להתקין את המריחות שיש למרוח בהן את מקומות הכאב. הרבה דברים ידועים לו לקורא העברי מספר אסף הרופא, או משיטות יצחק ישראלי, שנפטר לפני עשרים שנה. הרופא שמעון הירושלמי, גדול רופאינו בארץ, תלמיד מובהק הוא של דונולו.

מיהו שבתי דונולו?

אחת הדמויות הבולטות ביותר של יהדות איטליה. נולד לפני 56 שנה באוריה שבאיטליה הדרומית. בהיותו בן 12 נלקח בשבי על ידי ערבים שפלשו לעיר ונמכר בטורונטו. שם גדל וחונך ולמד רפואה ותכונה. הוא שולט בלשון יוון, איטלקית, ערבית וכמובן—עברית. בקי בכל הספרות הרפואית העתיקה והחדשה. נתפרסם מהרה כרופא ורוקח, אך הוא עצמו מודה שהעזרה האמתית אינה אלא באלהים.

לפני חמש עשרה שנה פרסם פירוש לספר היצירה (זה הספר המופלא שגם סעדיה גאון באר אותו).

שם הפירוש „חכמוני". בספר זה הוא משווה את האדם („עולם קטן") לעולם כולו („עולם גדול"), מפרט כל אבר ואבר בגוף האדם וערכו הסמלי הקוסמי. פרק מיוחד מוקדש לפסוק „נעשה אדם בצלמנו", ובו הוא מראה איך מהלב את דעת השוטים שיש לאלהים צורה. פירוש הפסוק הוא מבחינה רוחנית, שכן פעולתו של האדם הקטן חייבת להיות כפעולתו של אלהים בבריאה כולה. הוא מתאר את השפעת הגומלין של הגוף והרוח ומ־

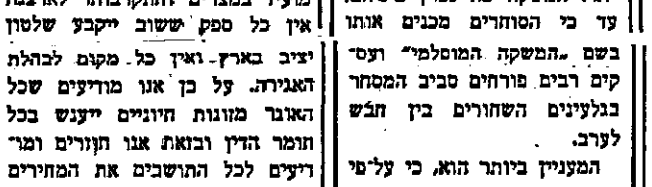

צייר את פעולת אלהים המלכות, המחייה את הכל.

בן גילו וחברו הוא הגזיר הנוצרי גילום. כשחלה מעם גילום בא דונולו לרפאו, אך החולה סרב להתרפא אצלו, שמא יתפאר היהודי שהוא רפא אותו, ואין זה מן הראוי שהוא גילום, שקדוש הוא ועושה נסים, יירפא על ידי יהודי ורפואותיו. זה עלול לדחוף מרצרים מאמינים רבים לפנות ליהודי.

סברו של דונולו שהגיע זה עתה אלינו ישמש ודאי עזר רב בידי כל הרופאים.

„ארץ זבת חלב ודבש"

הרצאתו של אל-מוקדסי בדמשק

עולם הבא ועולם הזה

למרות צוק העתים המדיניים והצביאים בא קהל רב של מלומדים ופקידים לשמוע את הרצאתו של הצעיר הירושלמי אל־באשרי אל־מוקדאסי על ארץ ישראל. צעיר זה, יליד ירושלים, והוא כבן עשרים ושתיים, עשה לו כבר שם במחקריו הגיאוגרפיים והכלכליים. עתה הוא יצא למסע „בכל רחבי העולם" לפי דבריו, כדי ליצור לעצמו ולצבור הרחב תמונה מדויקת על העולם, תושביו וכלכלתו. בביקורו בדמשק נתבקש להרצות על ארץ הקודש. ניכר היה שהרצאתו היא פרי ראייה של ממש ועיבוד יסודי של החומר. על כל פנים בפעם ראשונה ניתנה תמונה שלמה לצדה החומרי של הארץ, שכל העולם מודה בקדושתה הרוחנית.

אל־מוקדאסי פתח את הרצאתו במלים אלו:

„הארץ הזאת היא בעלת מעלות בולטות. בה גם פירות, גם עושר, גם עצים, גם מים, גם עולם הבא גם עולם הזה".

ואת תיאור העולם הזה של הארץ פתח בסקירה על החקלאות.

ל״ו מינים שהארץ ברוכה בהם.

אמנם אין בארץ הרבה מינים שאין למצוא אותם בארצות אחרות. אבל אין למצוא ארץ אחרת בעולם ובאופן יחסי קטנת הקף כל כך, שיהיו בה כל כך הרבה מינים בבת־אחת.

שבעה מינים מצויים בארץ ישראל (המרצה קורא לה כמובן בכל הרצאתו בשם „פלשתיין") שאין למצוא אותם במקום אחר:

בלוטי ארץ (קדם קורייש), חבושים צמוקי עינוי, צמוקי דורה, שזיפים כאפורי, תאני סיבאעי תאני דמשק.

שבעה מינים שנדירים הם בארצות אחרות:

קלאקאס, שקמים, חרובים מתוקים, ארטישוקים, ענבים, קנה סוכר, תפוחים.

ועשרים ושנים מינים נוספים: תמרים, זיתים, אתרוגים, אינדיגו, ערוער, תפוחי הבר, דודאים, פוג, מצרי, אגוזים, שקדים, אספרגלס, מוז, אוג, כרוב, כמהון, פורמוס, שזיפים שחורים, שלג („טפח שלג") חלב תואים, יערות דבש, ענבי צאצם, תאני התמר.

אין צריך לומר שגידול הבקר הצאן מפותח מאוד בארץ זו. בירושלים וסביבתה נפוץ גידול הדבורים והפקת הדבש מהן.

האורז שאינו ממיני הארץ. הובא הנה על ידי הערבים וגידולו רב.

יבול הדגים שופע מאילת וכנרת ים תולתה.

החטה מצוייה במין משובח ביותר בבשן.

חקלאות תעשיתית

הרבה מינים שהארץ מצמיחה מנוצלים לייצור. בסביבות יריחו ובית שאן למשל גדל אינדיגו לצבע והביקוש עליו גדול מאוד.

רבים עשבי בורית שמתקינים מהם סבון בערבוב שמן זית.

אריגים עשויים משי לחצאין מותקנים מגידולי משי בסביבות אשקלון. אך רבה מהמשי היא הכותנה הארצישראלית.

חבלים וגם בגדים לצבא עושים הרבה מהפשתה המצוייה בארץ.

המחצלות העשויות מקנה החורלתא יש להן מהלכים בכל המזרח.

צמר גפן יוצר בארץ עוד מימי שלטון היהודים בה, אך כיום הוא משמש גם ליצוא.

על היצוא בכלל אמר אל־מוקדאסי, שבעיקר הוא מורכב מהזית והגפן ומהצמחים המעובדים: סוכר, אינדיגו ובשמים. התפתחות הרפואה גם הגדילה את יצוא הרפואות.

מחצבים, תעשייה ומלאכה

אבל לא רק בצומח עשירה הארץ, כי אם גם בדומם ובמה שידי אדם מתקינות מהדומם.

מים המלח מפיקים את החמר שבעיקר משתמשים בו האכרים למריחת הגפנים, מה שמשמר אותם מתולעים וחסילים. אין צריך לומר שמפיקים מים זה מלחים שונים.

בסביבות בית גוברין רבות מחצבות השיש עתיר־הגוונים: ברוד, ירוק, אדום, שחור, לבן. שיש זה מפאר את הבניינים בעיקר בעיר הבירה רמלה.

בעלי המלאכה בארץ מאורגנים באירגונים מקצועיים הקרויים „עקילה". בחיפה גדול מאוד איגוד בוני הספינות. בירושלים ישנם רחובות רחובות לכל מלאכה ומלאכה.

ישנן מלאכות המיוחדות לעדות. כן הרפואה והפקידות היא ברובה בידי הנוצרים, בעוד אשר היהודים צועדים בראש ברשימת בוחרי מטבעות, צבעים, שולחנים ובורסקאים.

המסחר

בארץ, אשר עושרה כה גדול הוא ובארץ מעבר בין מדינות שונות פורת, כמובן, המסחר הבינלאומי. יש לה נמלים מצויינים מצור בצפון ועד אילת בדרום.

צור היא מבוצרת כי גם אניות מלחמה נבנות שם ויוצאות משם נגד הצי הביזנטי. סחר הסיכר הזכוכית יוצא ממנה.

יפו היא מרכז מסחרי חשוב לשטח הדרומי. היא הנמל של העיר החשובה ביותר מבחינה כלכלית — רמלה. גם רובם של עולי הרגל לירושלים באים דרך יפו.

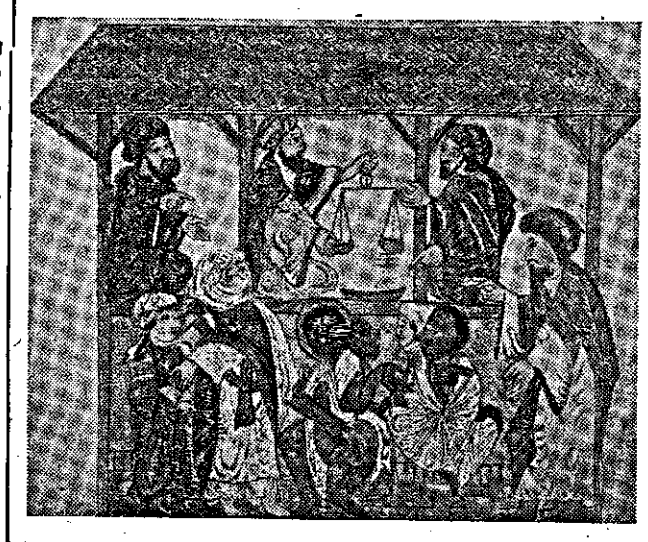

השוק ברמלה

בסביבות רבת עמון יש גם בר־זל, אף כי ממין פחות־ערך מזה אשר בסוריה.

בסביבות הירדן יש שבבות נפרית.

בנגב רבים האוצרות באדמה עוד מימי שלמה המלך, אך כיום אין מנצלים אותם.

בתעשייה, נוסף לתעשיית האריגים והמחצלות שכבר הוזכרו, כדאי לציין את תעשיית הזכוכית, ובמיוחד הזכוכית ממין מפואר בצבעים שונים. תעשייה זו מפותחת ביחוד בין עכו לצור.

בשנים האחרונות רבה ההתפתחות בייצור הנייר. מסין הרחוקה למדנו לעשות נייר ממשי, אריגים וסחבות כותנה. בסביבות החולה, בעיקר בטבריה, מייצרים הרבה מאוד נייר מפשתה וכותנה ומחיר הנייר הוזל מאוד. ביחוד בשביל היהודים מהוה טבריה מרכז רוחני גדול ומאות רבות של חכמים עובדים שם בלי הפסק בהעתקת ספרים הנשלחים לכל היהודים בעולם.

ממתכת מייצרים בארץ ישראל וביחוד בירושלים מראות. את המתכת עצמה מביאים ממרחקים, אך ההוצאות מתכסות וכדאיות, כי התוצרת (גם מחטים) היא בעיקר לשם יצוא.

דרך רמלה עוברות השיירות המסחריות הבינלאומיות הגדולות ביותר הבאות מספרד דרך אפריקה ומרמלה הן יוצאות הלאה צפונה לבגדד ואל הים ההודי.

אין דמאים בירושלים

את סוף דבריו הקדיש אל־מוקדאסי לעיר שהוא נקרא על שמה (כי אל־קודס קוראים הערבים לירושלים):

„לא תמצא אנשים גבונים וצנועים מאנשי ירושלים כי לא תמצא אצלם חוסר יושר, לא רמאות במסחר, לא שתיית יין בפרהסיה, לא שיכורים, לא בתי בושת פומביים או נסתרים, כי הם עובדים את אלהים באמונה. כאשר נודע להם כי שליטם שותה, התפרצו לארמונו ופיזרו את אוצרותיו; אין היום נעימים מחייה, אין רחובות נקיים מרחובותיה. בה כל מיני מומחים ורופאים, אליה שואף כל לב נבון ולא יעבור יום בלי שיבקר אותה זר".

כן רואה את הארץ צעיר מוסלמי וכן הוא רואה את ירושלים.

ואיך נראה אותה אנו היהודים? דימנו אם נבוא בא בימי תמוז וימי אב ונראה את אלפי היהודים המצטופפים מרחוק ומבכים את הכר־תל העזוב...

תגרה עם קראים בחוצות בגדד

בגדד — ראש הקראים בדורנו, סהל בן מצליח, הצליח להקהיל למעלה מרבבה של יהודים באסיפת־עם גדולה בראש חוצות בגדד. מזמן לא ראתה יהדות בגדד אספה גדולה וסוערת כזו, אך — ניתנה האמת להיאמר — מזמן לא שמעה גואם תוצב להבות כזה.

כל עוד דבר סהל על ירושלים, העיר העזובה, וספר על אבלי ציון המסתגפים למען ציון, עורר התרגשות רבה ואף דמעות נגרו מעיני רבים. אך כשעבר להתקיף את חכמי ישראל וכנה את שתי הישיבות בסורא ובפומבדיתא בשם „שתי הנשים הרעות", פרצו צעקות מתוך ההמון ובעקבותיהן תגרות ידים בין נאמני הישיבות והתלמוד לבין הקראים. נשמעו קריאות לעבר סהל: למה רצחתם את ר׳ מוסי סבו של בן־מאיר, מזרע דוד?

לזמן מה נרגעו הרוחות כאשר הנואם החל לקטרג על כובד המסים, אשר העם כפוף תחתם, ועל השחיתות. סהל בן מצליח סיים את נאומו בסיסמה שכל קהילה וקהילה תשלח לפחות שני יהודים לירושלים כדי להגדיל את ישובה.

אחר האספה חולקו בין הקהל העתקות של אגרת שראש הקראים שלח ליעקב בן שמואל תלמידו של סעדיה גאון. יעקב בן שמואל ממשיך במסורת רבו להלחם בקראים וקרא להמון בית ישראל לגרש את סהל וכל הדרשנים הקראים שפשטו מארץ ישראל בכל ערי התפוצות לעשות נפשות לכיתם.

קינה קראית על הכותל המערבי ועל ירושלים

נגשנו לדעת את שלום אמנו
עמדנו על פתחה ובכינו.
מצאונו השומרים, הכונו פצעונו:
סורו, טמא! קראו לנו.

אתנו שנית ולא נגשנו,
ועל ראש ההר מרחוק עמדנו.
יושבת בדד יצאה לקראתנו,
נשקפה מכלאה ועמדה נגדנו.

נשאנו עיננו לראותה
ולא הכרנוה מרוע מראיתה.
סר תכניתה וכל תבניתה,
אסורה בכבל והכבידו נחושתה.

נתנו קולנו בבכיה
על חלול הר המוריה
ועל אמנו העניה,
כי לא נשאר לה מחיה.

יעקב בן כלס התאשלם!

אלכסנדריה. — הסוחר היהודי המפורסם איש רמלה, יעקב בן כלס, שהיה בשנה האחרונה חויר מטעם כאפור שליט מצרים, התאשלם.

פרשת חייו ועלייתו של בן כלס היא פרשה מעניינת ומשונה כאחד.

נולד בבגדד לפני ארבעים שנה. בא לרמלה בעירום וחוסר כל והתל לעסוק במסחר. מהרגע הראשון יצא לו שם רע בקרב היהודים. תחילה סברו שהוא נוטה לקראים. אך חיי הבזבוז שהתל לחיות, אילצו גם את הקראים, היהודים בחיי הצנע שלהם, להסתייג ממנו.

דרך התעשרותו סתומה במקצת. אחד הסיפורים המתהלכים בין אנשי רמלה הוא, שיעקב הודיע לכאפור מושל מצרים שבביתו של אבן־אל־בלדי, אשר נרצח הוא עם כל משפחתו בימי שוד הקרמטים, טמון אוצר של עשרים אלף דינר. כאפור נתן לו רשות לחפש, והנה במקום עשרים נמצאו שלשים אלף. והוא בערמתו הרבה הודיע על כך לכאפור. כאפור ראה בזה אות לגאמנות ומינה אותו לראש הסוחרים ברמלה. כמו כן הפקיד אותו על עזבונות. מכאן ואילך גדל והלך, עד שהסתבך או סיבך בכחנה את עסקיו. הודיע על פשיטת רגל וברח למצדים. שם נתמנה לוזיר.

כעת באה הידיעה המפתיעה על התאשלמותו. ומכיוון שאין איש חושד בו שעשה זאת מתוך הכרה דתית, סבורים שאין כאן אלא דרך להתחמק ממשפט שסוחרי רמלה עלולים להגיש נגדו. לאחר שבאפור איננו עוד, מקווה יעקב למצוא חן וחסד בעיני השלטון החדש על ידי התאשלמות.

בטבריה חם...

טבריה. זקני טבריה טוענים שזה שלשים שנה אין הם זוכרים חום כזה כפי שפקד השנה את העיר. נוסף לכך רבה הצפיפות בעיר בשל אלפי הפליטים היהודים והמוסלמים, אשר ברחים מעברי סוריה לרגלי פלישת הביזנטים. כל בתי ההארחה הריקים בעונת הקיץ נתמלאו עד אפס מקום ואף הזוהמה רבתה.

פליט אחד מאנטיוכיה סיפר ששמה של טבריה מפורסם הוא בגלל חמי המרפא שבה ובין היהודים כמובן כעיר התורה והחכמה והמסורת. אין קהילה אשר בין רבניה ודייניה לא יהיה אחד מגומרי הישיבה הטבריינית מתלמידי בן־ראשר או בן־נפתלי שהורו בעיר לפני שלשים—ארבעים שנה.

בסוריה מהלכת מימרה כזאת על טבריה ואנשיה:

„תושבי טבריה רוקדים חדשיים, זוללים חדשיים, מהלכים ערום מים חדשיים, מגנים באבוב חדשיים ולשים חדשיים. הם רוקדים משפע פרעושים, לועסים פול מצרי, מבריחים צרעות מהבשר ומהפירות בעזרת מקלות מיוחדים, מהלכים ערומים לרגל החום, מכרסמים קנה סוכר ולשים בוץ.

הודעת משרד ראש הסוחרים

אין עליה במחירי המזון!

ממשרד ראש הסוחרים ברמלה ההודעה הבאה לכל השווקים בארץ:

נצחונות הביזאנטיים בסוריה הצפונית גרמו לבהלה בשוק המזונות, אך לאחר הנצחונות של צבא אל־מועיז במצרים והתקרבותו לארצנו, אין כל ספק ששוב ייקבע שלטון יציב בארץ־ואין כל מקום לבהלת האגירה. על כן אנו מודיעים שכל האובר מזונות חיוניים ייענש בכל תומר הדין ובזאת אנו חוזרים ומודיעים לכל התושבים את המחירים שאסור להעלות עליהם:

רוטל סוכר — אדרכמון אחד;
חצי רוטל שמן — אדרכמון אחד;
ארבעה רוטל צמוקים — אדרכמון אחד.

הנוצרים טקווים לחופש דתי

...ומתקנים את כנסיית הקבר

האפטריך הנוצרי החדש תומא ניגש לתיקון שתי הכנסיות הנוצריות הגדולות, אשר נהרסו לפני שלש שנים.

כזכור שלט אז בירושלים מוחמד בן איסמאעיל א־צינאבי, אשר רדף בחמה את האפטריארך יותנ. לא הועילו אף הוראותיו של המושל כאפור במצרים ולא של המושל מרמלה אבן עבד־אללה. העירבוביה בארץ הגיעה לידי כך שכל איש הישר בעיניו יעשה ואין כח לשלטון המרכזי. א־צינאבי אף הרשה לעצמו לאסור את שליחו של המושל מרמלה, שהוא מושל על הארץ כולה. כאשר האפטריארך פחד להופיע לפני א־צינאבי והתבצר בכנסיות הקבר, אסף א־צינאבי המוני

(המשך בטור 6)

קפה, „המשקה המוסלמי"—אסור על־פי הקוראן

הקפה, משקה־פלאים מעורר, המוכן מגלעיני שיח מיוחד הגדל במחוז קפה שבחבש, אהוב מאוד על הערביים והם מרבים לשתותו בכל הזדמנות. במיוחד נוהגים הם לשתות את הקאפה (אשר נשתבש בלשונם ל„קאוה" או „קהוה") לפני מכסיהם הדתיים המצטיינים באריכות־יתר. המשקה כה נפוץ ביניהם, עד כי הסוחרים מכנים אותו בשם „המשקה המוסלמי" ועסקים רבים פורחים סביב המסחר בגלעינים השחורים בין חבש לערב.

המעניין ביותר הוא, כי על־פי חוקי־הקוראן אסור הקפה, „משקה־השטן", למאמינים בדת־מרחמד ואף־על־פי־כן משתמשים בו המוסלמים ויש המרגנים, כי סוד סגולתם של חכמי־הדת המוסלמים להאריך שבת בסכסיהם מבלי להרדם, נעוץ בשתיית משקה „אסור" זה.

מובן שגידול שיח־הקפה ב־חצי־האי ערב נאסר באיסור חמור וכל התצרוכת העצומה של גלעיניו מסופקת על־ידי יבוא מנמל אדולים שבחבש דרך נמלי אס־טאר וגדה.

דורשות שידוך מראש משטרה...

לפני ביתו של ראש מיצטרת יפו התקיימה אמש הפגנה סוערת של כמאה אלמנות. הן דרשו שראש המשטרה ימלא את התפקיד המוטל עליו למצוא בעלים לאלמנות. במקום לדאוג לכך, מסתפק ראש המשטרה רק בחלק השני של תפקידו כלפי אלמנות: הוא דואג להתהגות המוסרית שלהן.

„הב לנו בעלים וממילא תשוחרר מהתפקיד השני" צעקה אשה יפת־פיה אחת שעמדה בראש המפגינות. היא ידוע ביפו בשם „בסניה", „האשה הענוגה והיפה כארץ הבשן".

ראש המשטרה התנצל ואמר, שלרגלי המהומות בשנים האחרונות, יצאו גברים רבים להרים וחיים חיי כנופיות, ומכאן המחסור בבעלים.

גם עיני האלמנות צופיות לצבא העולה ממצרים. אולי תשקוט הארץ

נמצא דיוואן „המשורר החצוף" אל־מותנבי

בגדד. — כזכור נרצח המשורר המפורסם אל־מותנבי לפני שלש שנים, כאשר ברח ממצרים לבגדד, על ידי כנופיה בידואית, שגזלה גם את קובץ שיריו. עתה הציע אחד השודדים את ה„דיוואן" למכירה, ואחד מעשירי העיר פדה את הספר.

אבו־אל־טאיב זכה לשם מותנבי כי בימי נעוריו הכריז על עצמו כנביא המסוגל לחקות את הקוראן. במדבר סוריה אף קמה לו כת תסידים. אך הוא נאסר ושוחרר רק לאחר שנתיים כש„וויתר" על התימרותו השליחית. אך יהירותו לא פסקה ושיריו מלאים פאור־עצמי. היה למשורר החצר של הכליף הגדול סייף־אל־דבלה, שסבל אותו אף על פי שהוא היה מסרב להשתחוות לפניו ולנשק את הרצפה, כחוק. כשנתקבל אצל כאפור שליט מצרים סרב להוריד את נעליו ותרבו.

הר סיני בתוך ענן האש".

מדקדקים הם באיסור אכילת גיד הנשה וכמוהם הקפידו על איסור זה כל בני משפחת־המלוכה החבשית.

אחים נידחים, חיים משונים

(על הפאלאשים אשר בחבש)

שלוש מסורות בידי הפאלאשים על מקור־מחצבתם, ושלושתן מסכימות, כי הפאלאשים יהודים הם, אשר הגיעו לחבש בימי־קדם.

המסורת הראשונה אומרת, כי אבות־אבותיהם באו מירושלים עם מנליק, בנם של שלמה המלך ומלכת־שבא. סמוכין למסורת זו, האומרת, כי בית־המלכות החבשי מוצאו משלמה המלך, נמצאים בספר „גדולת־המלכים" החבשי.

המסורת השנייה אומרת, כי אבות־הפאלאשים הגיעו לחבש ממצרים, מבין היהודים אשר ירדו שמה עם ירמיהו הנביא. חיזוק למסורת זו רואים חכמים בידיעתם את כתבי־הקודש עם שלילת קדושה ממגילת אסתר, אשר על־כן אינם חוגגים את תג־הפורים. גם ספר־המכבים לא נודע ביניהם ואת חג־החנוכה לא יחוגו.

המסורת השלישית שבידיהם טוענת שמוצאם מיהודי־תימן, מבין נתיניו וחייליו של המלך היהודי דוגואס ששלט בחימיאר, בחצי־האי ערב. כידוע, כבש כלב, מלך חבש, את תימן וסביבותיה לפני כחמש מאות שנה, אחרי הוביסו את צבאות המלך דוגואס (המלך עצמו מת מות גבורים בקפצו עם סוסו מראש־סלע לתוך הים) אשר הרג את הנוצרים שבארצו. לאחר הנצחון היגלה כלב אלפי נשים וילדים וכן גברים מספר מתימן לחבש והם הם אבות־הפאלאשים.

יש רגליים לסברא כי שלוש המסורות גם יחד נכונות הן, וכי יהודים הגיעו לחבש בתקופות שונות והשפעתם על חיי־הארץ היתה תמיד מרובה. בין החבשים רוחים מנהגים דתיים יהודיים ובחצר המלכה יהודית (המקורבת בדם למשפחת־המלוכה המודחת) אומרים שאי־פעם, לפי־גי התגברות ההשפעה הנוצרית בחבש, קיבלו מרבית התושבים — ובעיקר בני השכבות העליונות — את דת ישראל ומלכים גרי־צדק משלו על חבש דורות מספר.

מנהגי הפאלאשים

„פאלאשי" בלשון געז החבשית פירושו „גולה" או „עובר" — מהגר. הפאלאשים יושבים ברובם בארץ סמין ההררית שגבולותיה מגן טבעי להם ועל־כן קיימו לא פעם שלטון עצמי במקום־מושבם, אך סוחרים, נפחים וחרשי־ברזל פאלאשים פשטו בכל חבש ומספרם מגיע שם בימינו, לפי עדות הנוסעים, לאלפים רבים ואף לרבבות. שפתם בחיי יום־יום היא שפת געז מתובלת עברית וארמית ובליל־שפה זה עבר לשימוש גם בפי שכניהם הנוצרים וממנו מלים רבות בלשונם, בעיקר מלים הנוגעות לטכסי־הדת.

בינם לבין עצמם מדברים הם הן עברית והן ארמית, אולם בשיבושים ניכרים.

יושבים הם בכפרים, מופרשים מהנוצרים, ליד נהרות, משום טבילות־הטהרה שהם מרבים בהן. בתי־הם עשויים בד או עץ, בית־הקברות מקפידים שיהיה מהלך ג׳ אמות לפחות מן הכפר, כמצוות ישראל.

בקצה הכפר מצוי המסגד שבמרום גגו מוט ועליו קדרת־חרס, זכר לתורבן (חרס הנשבר). בעיר הגדולה חוחרוא (ויש הקוראים: הוהרוא), עיר מסחר בפרוות־חיות ואבקת־זהב, מצוי בית־כנסת פלשי הבנוי כמתכונת בית־המקדש החרב. הלשכה הפנימית שבבית־הכנסת נקראת קדש־הקדשים, קרוסא־קדוסן, בפיהם.

חיי־המשפחה של הפאלאשים משמשים מופת לשכניהם הנוצרים המתקנאים בהם בשל כך. האשה מכובדת על בעלה ואם סטה מאחריה ונתגלה הדבר, זכאית היא לתבוע ממנו גרושין.

נערה שזנתה, מוציאים אותה לכל־כר־הכפר, אביה מידה בה אבן (אחריו סוקל אותה כל הקהל באבנים. מנהג קשה זה יש עליו חילוקי־דעות בין חכמי־הפאלאשים ויש האומרים, כי אכזרי הוא יתר על המידה.

אמונת הפאלאשים

הפאלאשים מאמינים באלהי־ישראל, בורא שמים וארץ, אשר נתן תורתו לעמו ישראל בהר־סיני.

מצוות שמירת־שבת חמורה אצלם ומקפידים בה אף בשעת פיקוח־נפש. שבת דוחה טיפול בחולה ואפילו מלחמת־מצוה, ונזהרים למעט בהליכה בשבת אפילו בתוך תחום־מושב.

את הילד מלים הפאלאשים ביום שביעי ללידתו ואם חל בשבת — ביום שמיני. ואם לא נימול, דינו כדין ערל.

הפאלאשים מקיימים מנהג מוזר שהוא מעין מילה של הילדות — ביום שמיני ללידתן — או תשיעי, אם חל בשבת — חותכים תחך דק בעור־ערוותן.

בשעת שחיטת־בהמה מפנה הלוי — שהוא השוחט — את ראש ה־בהמה לעבר ירושלים (זכר להקרבת קרבנות בבית־קדשנו) וקורא ברכה הנפתחת במלים: „ברוך ומהולל אלהי ישראל, אלהי כל בשר וכל רוח, אלהינו אלהי האלהים ירד על

עשוי מבשרו של נחש צפע,
המצאת הרופא שמעון הירושלמי, תלמידו של דונולו

(C) ישראל אלדד מחשבת מלכות ישראל
www.israeleldad.co.il

בתפוצות • ובמלכות

הנשיא חסדאי אבן שפרוט בשיא גדולתו

— מאת שליחנו המיוחד, יאיר בן יחזקאל —

„מעולם לא ראיתי אדם בעל בינה כה דקה כבינתו של שר יהודי זה", — כך אמר ראש המש־לחת הדיפלומטית של הקיסר הגר־מני אוטו, ראש הנזירים יוהן, על נשיא יהודי אנדלוזיה, חסדאי אבן שפרוט.

ואכן יכול עמנו להתגאות בכנו זה, שכולו מדע, חכמה ושירה

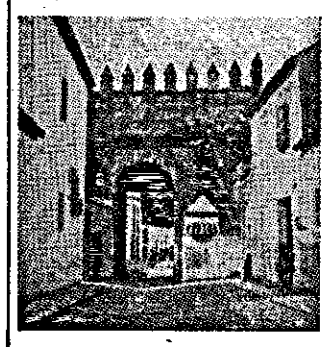

השער היהודי בקורדובה

שבקסמו האישי שבה את לבותיהם של שני הכליפים הגדולים ביותר של קורדובה וחצי תריסר מלכים ונסיכים אחרים, ואשר שמו מפור־סם במערב ובמזרח כמדיני גאוני ודיפלומט זריז מאין כמוהו.

אם במשך 20 שנה בלבד הצליח הכליף המנוח עבד אר־רחמן השלישי להקים מתוך סבך שלטונות מקומיים קטנים ומרוסקים, על אף לחצם הכלתי־פוסק של כל כיני מתחרים ואויבים מבחוץ, מלכות אדירה ופורחת העולה בתרבותה על כל המדינות הנוצריות, הרי מגיעה התודה והברכה על כך בראש וראשונה לאיש שהיה יועצו המדיני, שר־החוץ שלו וגם שר האוצר — לחסדאי אבן שפרוט.

חסדאי אבן שפרוט היה זה שהבין כיצד להפעיל לא רק את כוח הנשק אלא גם את כוח הטכסיס המדיני, ההתקשרויות המדיניות עם גורמים שונים, הערמה המדינית, כדי להכשיל או להדוף את האויבים מבחוץ ולבצר את המדינה מבפנים.

נכון, הכליף עבד אר־רחמן עצמו היה אישיות מזהירה, אדם שידע לקרב אל עצמו אנשים מכמה וכמה אומות בהתחשבו בכשרונם בלבד, ומבלי לשים לב לדתם, מוצאם ומעמדם. אך את עיקר העבודה עשה חסדאי:

הוא לחם נגד הסכנה הפאטימידית (הפאטימידים דרשו את כתר אנד־לוזיה לעצמם!) ע"י יצירת משקל נגדי בהתקשרו עם ביצנץ ועם השליטים המרוקניים שגם עליהם לחץ הכוח הפאטימידי העולה. הוא לחם נגד האויבים העיקריים — הנסיכויות הנוצריות שבחצי האי האיברי — ע"י פיצולם וע"י המיכה באחד נגד השני. הוא השתדל לה־עלות את קרנה של כליפות קורדובה ע"י קשרים עם מעצמות אירופיות שונות — ואמנם קוראים אנו באגר־תו למלך כוזר שלפניו מתיצבות משלחות „מלך אשכנז ימלך אל־צקלאב ומלך קושטנטינה (היא ביצנץ) ומלכים אחרים", והוא הוא המכניס אותן לכליף והמוציא אותן מעל פניו, „על ידו תבאנה. מנחתם ועל ידו תצאנה גמולתם".

הפיג זעפו של קיסר, הוביל מלך כהלך...

בתור דוגמא אביא כאן לפני הקוראים שתי פעולות דיפלומטיות מעניינות של חסדאי.

לפני עשר שנים ויותר שלח הכליף אגרת לקיסר הגרמני אוטו, ובה הופלם בטוי מעליב כלפי הנצרות. הקיסר כעס מאד וכ„עונש" על כך לא קיבל את המשלחת אלא לאחר חדשים רבים. באגרת התשובה הגרמנית היה כלול בטוי מעליב כלפי האיסלם. נודע הדבר לכליף והוא נתן למשלחת הגרמנית לחכות זמן רב עד שיאות לקבל את פניה. חסדאי לא ראה כל טעם בהחרפת יחסים בין שני השליטים בגלל פגיעות הדדיות בלתי־נבינות והוא החליט להתערב בענין. ביחד עם הבישוף מקורדובה הצליח לשכ־נע את ראש המשלחת הגרמנית, יוהן, שכדאי לשנות את נוסח האג־רת, וזה פנה אל הקיסר וכעבור זמן קצר נתקבלה האגרת המתיקנת.

כשנה לפני המאורע שתואר לעיל פרץ סכסוך בין סנשו מלך ליאון לבין דוכס קשטיליה, וסנשו הלא־יוצלת והחולה הודח מכסא מלכותו. הוא ברח אל סבתו, טוטה, מלכת נאווארה, שהיתה בעבר אויבתו של הכליף ואפילו נלחמה בו.

מאחר ששמו של חסדאי כדיפ־לומט וכרופא יצא כבר אז לתהילה, החליטה טוטה לבקש את עזרתו בשטח המדיני ובשטח הרפואי כאחד: א) להשפיע על הכליף שיתערב לטובת נכדה ויחזיר אותו על כנו. ב) לרפא את נכדה מתחלואיו.

הכליף הסכים לשלוח את חסדאי. אחרי שהצליח לרפא את סנשו, עלה בידו לשכנע את המלכה ואת נכדה לוותר על עשרה מבצרים לטובת הכליף תמורת עזרתו ויחד עם זאת לבוא אל הכליף לקורדובה כדי לבקשו אישית להתערב בעניני ליאון. המלכים הנוצריים הופיעו לפ־ני עבד אר־רחמן בלווי שרים וכמ־רים רבים, וסנשו הותזר לכסא מל־כותו — בכוח הנשק האנדלוזי. ומאז לא חדל הכליף מלהתערב בעניני ליאון, קשטיליה ונאווארה...

פעולה זו מצאה את בטויה בשיר הגאה של דונש בן לברט, בו נאמר:

וְשִׁים שִׁיר לְתִהְלָה
לְהַשֵּׁר רֹאשׁ כֻּלָּה
אֲשֶׁר כָּלִיל כֻּלָּה
גְּדוּדֵי הַזָּרִים.

פֹּאַר וְהוֹד חָבַשׁ
וַיֵּשַׁע אֶל לָבַשׁ
וְלַזָּרִים כָּבַשׁ
עֲשָׂרָה מִבְצָרִים.

וְהִרְבָּה הַזְּמִיר
בְּשִׁית וְשָׁמִיר
וְהוֹבִיל בֶּן רַדְמִיר
וְשָׂרִים וְקָרָרִים.

גְּבִיר גִּבּוֹר מֶלֶךְ
הֲכִיאוֹ כְּהֵלֶךְ
וּמְחַזֵּיק בִּפְלֶךְ
לְעָם הֵם לוֹ צָרִים.

וּקְשֶׁךְ הַשּׁוֹטֶה
וְקִנְתוֹ טוֹטֶה,
אֲשֶׁר הָיְתָה עֹטֶה
מְלוּכָה כַּגְּבָרִים.

בָּלַח חֲבָמוֹתָיו
וּמָעוֹז עָרְמוֹתָיו
וְרוֹב תַּחְבּוּלוֹתָיו
בְּחֶלֶק מַאֲמָרִים...

„הייתי מואס בכבודי ועוזב גדולתי"..

הרבתי לכתוב על חסדאי אבן שפרוט כמדינאי גדול, וקצרה הידי־עה מלכתוב על חסדאי איש החכמה והמדע, האיש שהודות לו פורחת הישיבה בקורדובה בראשיתו של גדול התורה ר' משה בן תנוך, האיש שתמך במשך כל השנים במשוררים דונש בן לברט ומוחם בן סרוק (חינו של זה האחרון ירד אמנם בעיני חסדאי — אך זה נושא מצער שיש לדון בו לחוד). וכן אין באפשרותי לכתוב על רגל אחת על חסדאי בתור רופא וממציא הרפואה המפורסמת „פארוק" שהיא בבחינת סגולה לכל המחלות.

ורק זאת אוסיף: עיקר גדולתו בעיני הוא באהבתו הגדולה לעמו ובגעגועיו הגדולים לגאולה, המת־בטאים באגרתו המפורסמת למלך כוזר. במקרה נודע לו מפי שליחי ביצנץ, לפני שנים אחדות, שישנה ממלכה יהודית על גדות הים השחור, ומיד הריץ חסדאי מכתב למלך כוזר כדי להודע „אם יש מקום שיש ניר וממלכת לגולת ישראל, ואין רודים בהם ואין מרש־לים עליהם — ואינו ידעתי (כותב הוא) כי נכון הדבר, הייתי מואס בכבודי ועוזב גדולתי ונוטש מש־פחתי והייתי הולך מהר אל גבעה, בים וביבשה, עד בואי אל המקום אשר אדוני המלך חונה שם"...

ועוד שואל חסדאי באגרתו למלך כוזר: „ויצוה להודיע את עבד־מאיזה שבט הוא ומה דרך המלכות... המשכט ידוע אם ממשפחה הראויה למלוך, ואם מלך בן מלך... ועוד בקשתי הפליאה מאת אדוני להודיעני אם יש אצלכם זכר לחש־בון קץ הפלאות אשר אנו מחכים זה כמה שנים ונצא משכי אל שבי ומגולה אל גולה. ואיכה אוכל לתת דמי על חורבן בית הפארתנו אשר נשארנו מעט מהרבה ונרד מכבוד, באמרם לנו כל היום: „לכל עם ועם יש מלכות ולכם אין זכר בארץ".

חזון הגאולה, מלכות ישראל — אלה הם היסודות העיקריים בהויתו של שר וגדול זה, ולמענם, ואפילו למען משהו המסמל אותם, מוכן הוא למאוס בכבודו ולעזוב גדולתו ולנטוש משפחתו ולנדוד למרחקים. הלוואי ירבו כמותו בישראל!

הכליף מועיז: כוכב חדש בשמי האיסלם

הפאטימידים, נושאי הדגל הירוק, עלו לשלטון על גלי האמונה ה„מ־שיחית" השיעית, האמונה בהופעת המאהדי, האימאם האמתי, יוצא חלציו של עלי, שיחסל את השחי־תות של הכליף העבאסידי הכופר ויחדש את „השלטון הטהור" של משפחת מוחמד.

התועמלנים השיעיים שהעלו את בני פאטימה (בתו של מוחמד ואשתו של עלי) היו במעמקי לבם... בלתי־מאמינים. היתה להם מטרה פוליטית — השגת השלטון — והתעמולה הדתית היתה רק נשק להשגת מטרה זו.

הפאטימידים הראשונים היו גסים ובארבאריים. הראשון שיצא מכלל זה, הראשון שהצטיין בהשכלתו ובכשרונותיו הוא הכליף הנוכחי אל־מועיז. הוא מדינאי מלידה, אדם היודע לשלוט ברוחו, אדם בעל תפיסה מהירה המתמצא בכל מצב ויודע לנצל כל הזדמנות לטובת מטרותיו. והוא גם משכיל: הוא כותב שירים בערבית ומטיב להכיר את הספרות הערבית; הוא למד יונית, רכש ידיעות רחבות בניבים הבארבאריים והסודניים השונים, וכ־פי שמוסרים הוא יודע לדבר גם סלאווית.

ביד חזקה מצד אחד ובשכנוע ופיוס מצד שני השתלט הכליף אל־מועיז על השטחים הנרחבים של אפריקה הצפונית. בקיירואן, למשל, שאוכלוסיתה הערבית גילתה אי־רצון והתנגדות לפאטימידים, הנהיג עוצר־לילה. ברדת השמש היה כרוז מיוחד מודיע בתקיעת חצוצרה על התחלת העוצר — וכל המפיר אותו עלול לאבד את ראשו.

לעומת זאת, כדאי לדעת באיזו אדיבות מקבל הכליף את פניהם של שייכים הבאים ממרחקים להביע לו את רגשי נאמנותם. הוא מופיע לפניהם לבוש בתכלית הצנע, מקבל אותם בחדר מלא ספרים, בו עומד שולחן מכוסה תעודות ואגרות, והוא אומר להם: „הנכם רואים במה עסוק אני. הנני קורא אגרות הבאות אלי ממערב וממזרח, וכותב מיד את תשובותי בעצם ידי. אני מונע מעצמי את תענוגות העולם הזה, ודואג רק לכם, להגן עליכם, להר־בות זרעכם, לבייש ולהפחיד את אויביכם".

ובו במקום נותן הוא להם עצה טובה: לשאת אשה אחת בלבד: „אשה אחת מספקת בשביל גבר. ואם תשמעו בקולי יביא לנו אלו־

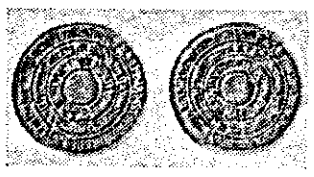

מטבעות אל־מועיז

הים נצחון במזרח, כפי שנצחנו במערב".

כלפי חוץ — הכליף הוא מוסלמי נאמן, אך אין להתעלם מרמזים הבאים מכל צד שבמעמקי לבו הוא — כופר...

„מועיז — ממוצא יהודי"...

על קירות הבתים בקהיר הופיעו כתובות חרותות בזפת: „מועיז המכנה את עצמו כליף הוא מניניו של עובדיה־אללה היהודי שנטל לעצמו בצורה נפשעת ביותר את התואר „אי־מאם" ו„אל־מהדי, מצביא המא־מינים". מצרים! התנגדו לשל־טונו של ה„כליף" היהודי!"

השלטונות מכחישים שהכליף מועיז הוא ממוצא יהודי ואומ־רים שטענה זו מגוחכת.

קורדובה — עיר בת חצי מיליון תושבים

— מאת סופרנו בקורדובה —

ספירת האוכלוסיה בקורדובה מראה שמספר תושבי העיר הגיע לחצי מיליון.

קורדובה היא, איפוא, אחת הע־רים הגדולות ביותר באירופה וב־עולם כולו.

ואכן מקשטים את העיר הכלות רבים ובניני־פאר, שהמפורסם ב־הם הוא המסגד הגדול — אחת הי־צירות האדריכליות הנהדרות בי־תר של זמננו. בבנינו של מסגד זה הוחל לפני מאה שנה, והכליף הנו־כחי, אל־חכים, הרחיבו במדה ני־כרת.

„מאר העולם, בירה צעירה ויפה, מתגאה בחיל צבאה, מזהרת בשפע כל טוב", — בדברים אלה מתארת את קורדובה נזירה גרמנית שבקרה, לפני כמה חדשים בבירת אנדלוזיה.

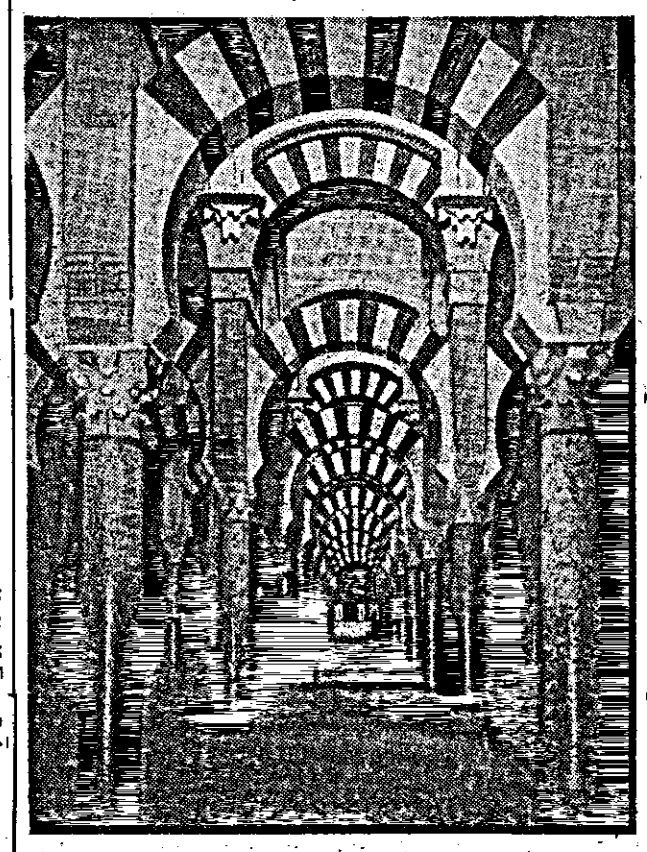

המסגד הגדול בקורדובה

הכליף אל־חכים שואף להפוך את קורדובה לבירתו התרבותית של העולם, ואפשר לומר שבמדה רבה עלה הדבר בידו. בקורדובה נמצא אוצר ספרים שאין כמוהו באירופה כולה (400.000 ספר!). בעיר נמצ־אים כיום 27 בתי־ספר גבוהים, וב־תוכם הישיבה הגדולה שבראשה עו־מד ר' משה בן חנוך.

יש לציין שבכל פעולות התרבות נעזר הכליף ע"י ידידו, המנהיג הי־הודי הנשיא חסדאי אבן שפרוט.

כיצד „מצא" הכליף את פלטיאל?

היה זה כשחילות אל־מועיז עב־רו במסע־נצחון בשטחי איטליה הדרומית הביזנטית, בכבשם את העיר אוריה, נודע לכליף על יהודי אחד, ר' פלטיאל, שהבין בכוכבים, ואל־מועיז קירב אותו.

פעם הביטו בכוכבים וראו כוכב קיט הופיע ובלע שלושה כוכבים.

חשב הכליף שאלו הן שלש מדינות שהוא עתיד לקנות: טרנטו וא־דרנטו ובארי. אמר ר' פלטיאל שאין זה כך, וכי דבר גדול הוא המראה אשר ראו: כוכב אחד — סימן שה־כליף ימלוך בסיציליה; כ.בב שני — שימלוך באיפריקיה; כוכב שלי־שי — שימלוך בבולוניה. ומספר המליץ:

„מיד חבקו / ועל הראש נשקו / והסיר טבעתו / ולו נתנו / ויאמר: אם יאמנו דבריך, / תהיה על ביתי / ומושל בכל מלכותי / ובכל ממשלתי".

כעבור שבוע נודע שמת אמיר סיציליה, וקראו לאל־מועיז למלוך שם.

הבישוף התפטר בגלל... סוחר יהודי

פרג. — וויצק, בישוף פרג, נאלץ להתפטר מכהונתו, מאחר שלא השיגה ידו לפדות את העבדים הנוצרים אשר נמצאו בידי סוחר יהודי אחד, ובכך הפיר את סקודת הכנסיה על „פדיון שבויים" מידי היהודים.

אמנם קופה ריקה יכלה להיות הצטדקות מספקת בשביל הבישוף, אך הוא רצה למחות, כנראה, בהת־פטרותו נגד שוויון־הנפש שהנוצרים מגלים כלפי פקודת כנסיתם בנוגע לפדיון שבויים, בניגוד ליהודים המוכנים להקריב קרבנות כספיים גדולים בכדי לפדות את שבוייהם.

מלכות יהודיה השתלטה על חבש

(המשך מעמוד א')

תרת המפואר שנערך בארמון בא־וכסום: „תפקידי הראשון יהיה להחזיר לארצי את גדולתה שאבדה לה באשמת מלכים כושלים ויועצי־בלע" (כידוע אבדו לחבש זה דורות רבים מושבותיה בערב ומאז הת־קדמות המוסלמים שקעה הארץ ונותקה כמעט מן העולם).

לדברי אותו מקור תומכים כל תושבי־הארץ ביהדות, כי הכל קצו כבר בשלטון הכושל של משפחת־המלוכה, אשר העדיפה בניית כנ־סיות נוצריות נוספות על החזרת שטחים שנגזלו מחבש. מובן שאחינו ה„פאלאשים" (מהגרים, גולים), שמספרם בחבש לא קטן, והיושבים בארץ, לפי מסורתם, מאז באו שמה אבות־אבותיהם כמלווים למלכת־שבא, בשובה מחצר המלך שלמה, קיבלו את התמורה החדשה בהת־להבות לא־שכיחה.

„ממעונות־אריות, מהררי־נמרים" / רשמי סיור בחבש

סופרנו באלכסנדריה מוסר את התאור שלהלן, מפי סוחר־הבשמים והפרוות היהודי, שמעון בן מגתם, אשר הגיע מסיור מסחרי ממושך בחבש ושהה שם בימי המהפכה של יהודית־אסתר:

חבש היא ארץ הניגודים המופ־לגים, אשר יפתיעו גם אדם בקי ומנוסה בכמו אלה. מרבית הארץ הרים ורמות היא ובקעות עמוקות גולשות מטה כדי אלף אמות ויותר. לא הרחק מנתיבת־הארחות הראשית הראו לנו מורי־הדרך את ראש־ההר המכוסה קרחון־ענ־ענ (הערכת המע־רכת: הכוונה לגושי־קרח עצומים אשר אינם נמסים אף באמצע ימות־החמה, כאשר ייראו גם בראש ההר־מון), המכונה בפי תושבי־המקום בשם „ראש הדגן". איש עוד לא הצליח להגיע אל מסגתו ואומדים את גבהו מעל־פני ים־סוף בכדי ששה עד שבעה אלפים אמה. סמוך לראש־הצוק מתגשא צוק אחר, נמוך ממנו מעט, והרווח ביניהם לא יעלה על מאה מסיעות־חייל, אולם הבקעה בתוך צוללת כמעט אלפיים אמות לרום.

בקעות צרות אלו, נחלים רבים מתפתלים בהן וסכנתן מרובה בשל האריות המשוטטים שם. האריות בחבש הם מהגדולים הידועים בער־לם ודמיון להם יימצא רק באריות המדבר הלובי הנורא. בעמקים הרח־בים יותר נקווים הנהרות לאגמים נאים, שמימיהם חמימים הן בימות־היובש (החלים בחבש בעונת החורף שלנו, מתשרי ועד אייר) והן בעונת־הגשמים. באגמים אלה שורצים תני־נים לרוב ואף הבהמות יימצא בהם. בחורשות הגדלות על גדות האגמים משוטטים נמרים מוזרים, מהם חבר־רים כנמר הרגיל ומהם עורם שחור ונוצץ כמתכת ממורקה.

כפר פאלאשי בחבש

במערב הארץ, בבקעת הנהר הנק־רא בשם שובת (מקור השם הוא, כנראה, המילה העברית שבת), פוג־שים לעתים קרובות בפיל האפריקאי הפראי וגדל־המידות, שמשקלו מגיע למשקל ששים גברים מגודלים, ובחיה מסוכנת הרבה יותר, הלא היא חיית־הקרן, יצור נורא למראה שקרן־מידות צומחת לו בשיפולי־מצחו, מעל לאף. אין חיה, ולו גם תהי גדולה ועזה, אשר תוכל לעמוד בפני קרן איומה זו ואומרים, כי אף הפיל הענק עוקף את מקומות־המר־עה של חיית־הקרן.

במדבריות־חבש מצויות שתי חיות נפלאות, האחת מהן כמוה כחמור מגודל, וכמוהו אוכלת היא רק עשב, אך עורה מקווקו פסים צבעוניים בדומה לעור־הנמר; האחרת מוזרה היא עוד יותר: עורה מכוסה כת־מים כתמים וצוחארה מתגשא כמגדל מעל גופה הקצר, עד שראשה מגיע לעתים לגובה שש אמות ויותר.

ליד היערות העבותים וההרים הנישאים יראה הנוסע רמות מישר־ריות רחבות המעובדות בחריצות ותבונה בידי תושבי־הארץ העמלנים. חבש מגדלת כל עץ־מאכל עושה פרי ואף עצי־סרק רבים. במדרונות התלולים גדלים אורנים וברמות החמות — עצי תמר וזית, תאנה ותאנת־חוה, גפנים, שיזף, אפרסק, ועוד עצים הרבה שאינם ידועים לנו. בשדות המושקים היטב מגדלים הם קני־סוכר ממין משובח וכן את צמח הכותנה ממנו ייצרו צמר־גפן ויארגו לעצמם בגדים. במחוז הרדי נידח בשם קפה מטפחים התושבים שיח רב־עלים שמגלעיני־פירותיו השחורים ייעשה משקה טוב־ריח ומריר־לטעם הנותן כוח לעייף ומונע תנומה מעי־עפיים.

תושבי־חבש כמוהם ככושים למר־אה ורבים ביניהם היהודים, המכונים בשם „פאלאשים", ואלה עורם בהיר יותר ולפניהם מבע שונה משל שאר התושבים (פרטים על הפאלאשים ראה בעמ' ב').

מו"מ על ציר קורדובה — קהיר?

בתוגים שונים נפוצו שמועות שהכליף חכים דן עם חסדאי אבן שפרוט על יצירת מגע דיפלומטי בין המדינאי היהודי לבין המצביא היהודי פלטיאל העומד בראש צב־אותיו של הכליף מועיז.

מטרתו של מגע זה תהיה: לבחון את האפשרויות להשגת ברית בין שני הכליפים וכיוון ציר קורדובה — קהיר.

„פארוק"
סם־מרפא גפלא של הרופא המפורסם
השר הגדול והמפואר הנשיא
חסדאי אבן שפרוט
סגולה לכל המחלות
הגיע משלוח חדש
בהזמנות לפנות אל
עזריה בן יוחנן
בשוק בטבריה

מלחמות הנוצרים

(המשך מעמוד א')

„חלפה הסכנה הפאטימידית!"

פרשנים צבאיים בקורדובה מנב־אים לפריתתה והתעצמותה של הכליפות בחצי־האי האיברי עקב ירידתן של המלכויות הנוצריות ולא פחות מזה עקב העובדה שחלפה הסכנה מצד הכליפים הפאטימידים מצפון אפריקה.

בעוד שעד כה כיוונו הכליפים הפאטימידים את התפשטותם הצב־אית לעבר מארוקו ומשם לעבר ספרד, וציו של כליף קורדובה, על אף היותו הצי הגדול ביותר בים התיכון, נאלץ להקריב קרבנות כב־דים בקרבות ימיים עזים נגד הצי הפאטימידי, הרי בשנה האחרונה הופנה כיוון ההתפשטות כלפי מצ־רים וסוריה. הסכנה הפאטימידית חלפה.

הפיג זעפו של קיסר, הוביל מלך כהלך...

בתור דוגמא אביא כאן לפני הקוראים שתי פעולות דיפלומטיות מעניינות של חסדאי.

לפני עשר שנים ויותר שלח הכליף אגרת לקיסר הגרמני אוטו, ובה הופלם בטוי מעליב כלפי הנצרות. הקיסר כעס מאד וכ„עונש" על כך לא קיבל את המשלחת אלא לאחר חדשים רבים. באגרת התשובה הגרמנית היה כלול בטוי מעליב כלפי האיסלם. נודע הדבר לכליף והוא נתן למשלחת הגרמנית לחכות זמן רב עד שיאות לקבל את פניה. חסדאי לא ראה כל טעם בהחרפת יחסים בין שני השליטים בגלל פגיעות הדדיות בלתי־נבינות והוא החליט להתערב בענין. ביחד עם הבישוף מקורדובה הצליח לשכ־נע את ראש המשלחת הגרמנית,